

Metody

Polska adaptacja skali TriPM do badania psychopatii w ujęciu triarchicznym

Irena Pilch, Elżbieta Sanecka, Magdalena Hyla, Karina Atlas

Instytut Psychologii, Uniwersytet Śląski

Artykuł prezentuje polską adaptację *Triarchicznej miary psychopatii (Triarchic Psychopathy Measure, TriPM; Patrick, 2010b)*. TriPM jest miarą samoopisową diagnozującą trzy odrębne, lecz częściowo nakładające się komponenty psychopatii: *zuchwałość (boldness)*, *bezduszość (meanness)* i *rozhamowanie (disinhibition; Patrick, Fowles, Krueger, 2009)*. Zuchwałość jest opisywana jako powiązanie dominacji społecznej, bezłękowości i niskiej podatności na stres. Bezduszość stanowi fenotypową manifestację braku empatii, nieczułości, skłonności do wykorzystywania innych, do okrucieństwa i poszukiwania wrażeń. Rozhamowanie jest związane z impulsywnością, nieodpowiedzialnością i wrogością. W badaniu walidacyjnym uczestniczyło ponad 1600 osób z populacji ogólnej w wieku od 17 do 78 lat. Analiza potwierdziła trójczynnиковą strukturę TriPM, jednak część twierdzeń trzeba było wyeliminować. Ostateczna wersja narzędzia – TriPM-41 – cechuje się wysoką rzetelnością oraz koreluje w sposób oczekiwany z innymi zmiennymi, co pozwala uznać ją za przydatne narzędzie do badania psychopatii i jej składowych w grupach nieklinicznych i niekryminalnych.

Słowa kluczowe: *psychopatia, triarchiczna miara psychopatii, TriPM, zuchwałość, bezduszość, rozhamowanie*

Psychopatia jest konstruktem opisującym zaburzoną osobowość, która przejawia się w antyspołecznych zachowaniach, chłodzie emocjonalnym oraz trudnościach w nawiązywaniu głębokich relacji interpersonalnych. Jest pierwszym zaburzeniem osobowości rozpoznanym w psychiatrii oraz użytecznym konstruktem, wykorzystywanym w licznych badaniach (Millon, Simonsen, Birket-Smith, 1998). Długa

kliniczna oraz badawcza historia psychopatii jest związana z licznymi kontrowersjami dotyczącymi samej definicji, charakteru, etiologii, sposobu pomiaru czy granic tego pojęcia (por. Pastwa-Wojciechowska, 2013). Mimo sporów i różnic w konceptualizacjach, psychopatia wciąż stanowi popularny temat dociekań zarówno badaczy, jak i praktyków, ze względu na jej przydatność w przewidywaniu i tłumaczeniu zachowań agresywnych i przestępczych. Diagnozowanie i postępowanie z jednostkami o cechach psychopatycznych stanowi ważny społecznie problem, szczególnie w obliczu badań ukazujących rozpowszechnienie rysów psychopatycznych nie tylko w grupie przestępców, lecz w całej populacji.

Począwszy od XIX wieku sformułowano wiele pojęć odnoszących się do osób, których zachowanie cechowało się trudnościami w dostosowaniu do zasad panujących w społeczeństwie, brutalnością, chłodem emocjonalnym, degeneracją moralną, a także instrumentalnym traktowaniem innych, oszukiwaniem i tworzeniem płytkich relacji, przy jednoczesnym dużym uroku osobistym (por. Jakubik,

Irena Pilch, Instytut Psychologii, Wydział Pedagogiki i Psychologii, Uniwersytet Śląski, 40-126 Katowice, ul. Grażyńskiego 53, e-mail: irena.pilch@us.edu.pl

Elżbieta Sanecka, Instytut Psychologii, Wydział Pedagogiki i Psychologii, Uniwersytet Śląski, 40-126 Katowice, ul. Grażyńskiego 53, e-mail: esanecka@wp.pl

Magdalena Hyla, Instytut Psychologii, Wydział Pedagogiki i Psychologii, Uniwersytet Śląski, 40-126 Katowice, ul. Grażyńskiego 53, e-mail: magdalena.hyla@us.edu.pl

Karina Atlas, Instytut Psychologii, Wydział Pedagogiki i Psychologii, Uniwersytet Śląski, 40-126 Katowice, ul. Grażyńskiego 53, e-mail: vanilla33@wp.pl

Korespondencję w sprawie artykułu prosimy kierować na adres: irena.pilch@us.edu.pl

1999). Do opisu podobnych tendencji stosowano równoległe różnorodną terminologię, przypisując pacjentów do określonej kategorii na podstawie niejednoznacznych kryteriów (Lykken, 2006). Przełomem w opisie osobowości psychopatycznej było wydane w 1941 roku dzieło Herveya Cleckleya (*The mask of sanity*), w którym wyróżniono 16 kryteriów psychopatii, skupiających się wokół zaburzonego zachowania oraz emocjonalnego i społecznego niedostosowania, lecz także elementów przystosowania pozytywnego, jak np. inteligencja czy brak objawów psychotycznych (por. Patrick, Fowles, Krueger, 2009). Klasyczny traktat Cleckleya i równie popularna koncepcja McCordów, ujęta w *The psychopath: An essay on criminal mind*, stanowiły źródła inspiracji dla najistotniejszych współczesnych koncepcji psychopatii, w tym dwuczynnikowego ujęcia Roberta D. Hare'a (por. Hare, Neumann, 2008). Koncepcja dwóch czynników – deficytów afektywnych i antisocjalnego stylu życia – oraz oparta na niej *Skala obserwacyjna skłonności psychopatycznych (Psychopathy Checklist, PCL; Hare, 1980)* przez wiele lat funkcjonowały w psychologii jako dominujący model psychopatii (Pospiszyl, 2000), choć podejmowano również próby ujęcia trójczynnikowego – zawierającego trzeci, interpersonalny składnik (Cooke, Michie, 2001). Badania nad strukturą czynnikową psychopatii (Edens, Marcus, Lilienfeld, Poythress, 2006) doprowadziły w rezultacie do wyodrębnienia czteroczynnikowego modelu. Zawarte w nim wymiary to: czynnik interpersonalny (łatwość wystawiania się, powierzchowny urok, wyolbrzymione poczucie własnej wartości, patologiczna kłamliwość, skłonność do oszustwa i manipulacji), czynnik afektywny (brak wyrzutów sumienia i poczucia winy, powierzchowna uczuciowość, brak wrażliwości, empatii, odpowiedzialności za własne czyny), czynnik behawioralny (potrzeba stymulacji, pasożytniczy styl życia, brak realistycznych, długoterminowych celów, impulsywność, nieodpowiedzialność) oraz czynnik antyspołeczny (słaba kontrola zachowania, wczesne problemy z zachowaniem, przestępczość w okresie niepełnoletności, przestępcza wszechstronność; Pastwa-Wojciechowska, 2013). Czteroczynnikowa koncepcja Hare'a oraz zrewidowany kwestionariusz PCL-R (Acheson, 2005; Hare i in., 1990; Hare, Neumann, 2006; Neumann, Hare, Johnsson, 2013) do dzisiaj stanowią „złoty” standard w diagnozowaniu psychopatii w grupach klinicznych i sądowych.

Diagnoza kliniczna zaburzeń związanych z antysocjalnym stylem życia wiąże się również ze stosowaniem klasyfikacji zaburzeń psychicznych (DSM, ICD) i z wykorzystywaniem zawartych w nich kategorii: antyspołeczne zaburzenie osobowości (ASPD) oraz dysocjalne zaburzenie osobowości. Liczne opracowania akcentują jednak rozbieżności między tymi pojęciami a koncepcją psychopatii

(Pastwa-Wojciechowska, 2007), a także wątpliwości zgłaszane przez badaczy psychopatii, głównie ze względu na nadmierną – ich zdaniem – koncentrację klasyfikacji zaburzeń na kryteriach behawioralnych z pominięciem cech osobowościowych (Hare, Hart, Harpur, 1991). Choć według niektórych autorów ostatnie zmiany (DSM-V) zbliżają pojęcie ASPD do psychopatii, nadal wzbudza ono kontrowersje (por. Lynam, 2002; Strickland, Drislane, Lucy, Krueger, Patrick, 2013).

Wśród alternatywnych koncepcji psychopatii znajdują się ujęcia skoncentrowane na poszukiwaniu jej determinantów. Tradycyjnie przyjmowano, że u podłoża psychopatii leżą deficyty afektywne, szczególnie deficyt strachu (Fowles, Dindo, 2006), oraz deficyty poznawcze (Patterson, Newman, 1993). Obecnie coraz więcej badaczy skupia się na poszukiwaniu neurobiologicznego podłoża psychopatii, wskazując na silne powiązanie tej zmiennej z zaburzeniami w obszarach kory przedczołowej (Yang, Raine, 2009). Zmiany te wiążą się z zaburzeniami procesów emocjonalnych oraz poznawczych, takich jak uczenie się i podejmowanie decyzji moralnych (por. Nickerson, 2014).

Większość opracowań przedstawia psychopatię w kontekście zjawiska przestępczości, skupiając się na badaniu grup klinicznych i środowisk kryminalnych. Jednak już w klasycznych pracach dotyczących psychopatii można znaleźć odniesienia do występowania tego typu osobowości w populacji niekryminalnej. Nowsze analizy (Babiak, 2007; Babiak, Hare, 2009; Hare, 2006) pokazują, że osoby posiadające cechy psychopatyczne są w stanie odnosić sukcesy na polu zawodowym, szczególnie w takich profesjach, jak prawnik, polityk, biznesmen czy żołnierz. Stanowi to jednak przedmiot dyskusji (por. Smith, Lilienfeld, 2013), ponieważ przystosowawczych i nieprzystosowawczych cech tego typu osobowości nie sposób od siebie odizolować. Nawet psychopaci postrzegani jako dobrze zaadaptowani ponoszą porażki w innych obszarach życia, a ich sukcesy są osiągane kosztem innych, najczęściej bliskich osób (por. Groth, 2011). Przyjmuje się, że psychopaci kliniczni stanowią mniej niż 1%, a psychopaci nieklinikczni od 5 do 15% populacji ogólnej (LeBreton, Binning, Adorno, 2006).

Występowanie nieklinicznej formy psychopatii oraz jej związki z psychopatią kliniczną są rozważane w ramach trzech głównych perspektyw teoretycznych: subklinicznej manifestacji psychopatii (postulującej zredukowaną siłę przebiegu procesu powstawania zaburzenia), złagodzonej ekspresji psychopatii (zakładającej występowanie czynników pośredniczących, modyfikujących kształt behawioralnej ekspresji zaburzenia) oraz w nawiązaniu do modelu dwóch deficytów – oddzielnych dróg prowadzących do psychopatii (por. Groth, 2011; Hall, Bening, 2006). Rozszerzenie zastosowania pojęcia psychopatii na populację ogólną wiązało się

z zastąpieniem ujęcia kategoryjnego – wymiarowym oraz z koniecznością wprowadzenia nowych narzędzi pomiaru. Użyteczność tradycyjnych metod pomiaru psychopatii (klinicznych procedur diagnostycznych oraz metod opartych na klasycznym PCL) w badaniach populacji ogólnej jest ograniczona, szczególnie ze względu na silną koncentrację tych narzędzi na przestępczym stylu życia (Skeem, Cooke, 2010). Mimo początkowych obaw badaczy, dotyczących wiarygodności odpowiedzi, użyteczność nowych metod, opartych na samoopisie, potwierdziły liczne badania (por. Lilienfeld, Fowler, 2006; Miller, Jones, Lynam, 2011).

Starsze metody kwestionariuszowe, takie jak *Minnesota Multiphasic Personality Inventory* (skala Pd), *California Psychological Inventory* (skala So), *Millon Clinical Multi-axial Inventory*, badające psychopatię jako element szerokiego spektrum zaburzeń, skupiają się na jej behawioralnym składniku, kosztem cech interpersonalnych i afektywnych (Lilienfeld, Fowler, 2006). Spośród kwestionariuszy samoopisowych diagnozujących jedynie psychopatię najbardziej znane są *Self-Report Psychopathy Scale* (SRP), stworzony jako odpowiednik PCL (Neal, Sellbom, 2012), oraz dwie skale przeznaczone do badania cech psychopatycznych w populacji ogólnej: *Levenson's Self-Report Psychopathy Scale* (LSRP; Levenson, Kiehl, Fitzpatrick, 1995) oraz *Psychopathic Personality Inventory* (PPI; Lilienfeld, Andrews, 1996). PPI służy do badania nieklinicznej psychopatii według klasycznego rozumienia Cleckleya, diagnozując psychopatię jako zbiór wymiarów – osiem pierwotnych podskal, składających się na dwa czynniki: nieustraszona dominacja (*fearless dominance*) i egocentryczna impulsywność (*self-centered impulsivity*; Miller, Lynam, 2012; Ross, Benning, Patrick, Thompson, Thurston, 2009). Taki model psychopatii wpisuje się w teoretyczną perspektywę podwójnego procesu, w którym niekryminalna psychopatia stanowi połączenie wysokiego poziomu cech interpersonalno-afektywnych, przy obniżonym (wobec swego kryminalnego odpowiednika) poziomie antyspołecznego zachowania.

Zainteresowanie przejawami psychopatii, możliwymi do zaobserwowania w „normalnej”, nieklinicznej populacji, wiąże się również z nurtem badań postulującym, że można ten konstrukt rozumieć jako specyficzny układ cech osobowości. Psychopatia może więc być traktowana jako konfiguracja odpowiednich poziomów ugodowości, sumienności, ekstrawersji, otwartości na doświadczenie oraz neurotyzmu – cech pięcioczynnikowego modelu osobowości (Groth, Cierpiałkowska, 2012; Lynam, 2002; Miller, Lynam, Widiger, Leukefeld, 2001), lub też ugodowości oraz uczciwości–skromności – składowych modelu sześcioczynnikowego (Lee, Ashton, 2005). Psychopatia w ujęciu nieklinicznym może być także traktowana jako

cecha osobowości zbliżona pod pewnymi względami do wywodzącego się z psychologii społecznej konstruktowi makiawelizmu (por. Pilch, 2013). W ostatnich latach sporą popularnością cieszy się konstrukt tzw. *ciemnej triady* cech osobowości (*Dark Triad*; Paulhus, Williams, 2002) łączący jednowymiarowo rozumianą psychopatię z makiawelizmem i narcyzmem (por. Furnham, Richards, Paulhus, 2013).

TRIARCHICZNA KONSEPCJA PSYCHOPATII

Patrick, Fowles i Krueger (2009) przedstawili koncepcję triarchiczną, która opisuje psychopatię jako konfigurację trzech konstruktów: rozhamowania (*disinhibition*), zuchwałości (*boldness*) oraz bezduszości (*meanness*). Triarchiczny model powstał w celu zintegrowania klasycznych teorii psychopatii oraz współczesnych narzędzi pomiarowych (np. PCL-R, PPI), które – według autorów koncepcji – różnią się głównie naciskiem, jaki kładą na wybrane wskaźniki psychopatii (Patrick i in., 2009). Integrująca klasyczne podejścia, a jednocześnie nowatorska koncepcja może stanowić klucz do zrozumienia psychopatii i jej różnych manifestacji – kryminalnej i subklinicznej, pierwotnej i wtórnej, stabilnej i agresywnej oraz związanej z odnośzeniem sukcesów lub społeczną porażką. Według autorów koncepcji główne ujęcia psychopatii koncentrują się albo na okrucieństwie, przemocy i chłdzie emocjonalnym, albo na impulsywności i dominacji społecznej, przy jednoczesnym niedocenianiu przystosowawczych aspektów psychopatii, takich jak odporność na stres, pewność siebie w relacjach społecznych czy łatwość przystosowywania się do nowych sytuacji. Główne konceptualizacje psychopatii – pomimo dzielących je różnic – uwzględniają (choć w różnym stopniu) elementy rozhamowania, zuchwałości i bezduszości – trzech powiązanych, ale fenotypowo różnych konstruktów, stanowiących podstawę opisywanego tu podejścia.

Rozhamowanie (*disinhibition*), rozumiane jako ogólna skłonność do impulsywności, trudności z samokontrolą, planowaniem i przewidywaniem konsekwencji swoich zachowań oraz brak umiejętności odraczania gratyfikacji, można odnosić do drugiego, behawioralnego czynnika w koncepcji Hare'a, beztroskiego podejścia do przyszłości (*carefree nonplanfulness*) w PPI, oraz do innych konstruktów, m.in. do eksternalizacji psychopatologii (Drislane, Patrick, Arenal, 2013; Hall i in., 2014; Stanley, Wygant, Sellbom, 2013).

Wymiar *bezduszości* (nikczemności; *meanness*), odzwierciedlający kryminalną, drapieżną stronę psychopatii, postulowaną m.in. przez McCordów, przejawia się w braku empatii, okrucieństwie, agresywnych, wrogich relacjach nastawionych na wykorzystywanie innych oraz w poszukiwaniu doznań, także w formie zachowań destrukcyjnych (Patrick i in., 2009). Konstrukt ten jest silnie związany

z interpersonalno-afektywnym czynnikiem w PCL-R oraz wymiarami chłodu emocjonalnego (*coldheartness*) i makiawelicznego egocentryzmu (*machiavellian egocentricity*) w PPI (Drislane i in., 2013; Hall i in., 2014; Stanley i in., 2012).

Według Patricka i współpracowników (2009), bezdusność jest fenotypową manifestacją braku odczuwania strachu, która może przyjąć też odmienną formę i stanowić pozytywną psychologiczną adaptację – zuchwałość (*boldness*). Wymiar ten, przejawiający się w pewności siebie w sytuacjach społecznych, perswazyjności i dążeniu do dominacji, a także w odporności na stres, odwadze i poszukiwaniu wrażeń, stanowi ten aspekt psychopatii, który wiąże się z czynnikiem nieustraszonej dominacji (*fearless dominance*) w PPI, lecz nie znalazł odzwierciedlenia w koncepcji Hare'a i PCL-R (Drislane i in., 2013; Hall i in., 2014; Patrick i in., 2009).

Triarchiczna konceptualizacja akcentuje niezależność trzech elementów składowych psychopatii, łączonych z odmienną etiologią w zakresie rozwoju struktur mózgowych (kora przedczołowa, przednia część zakrętu obręczy, hipokamp), różnic indywidualnych i warunków środowiskowych (temperament, deficyt lęku, styl przywiązania) oraz różnych dróg jej rozwoju (w kierunku bezdusności lub zuchwałości), co pozwala na nową interpretację rodzajów psychopatii (por. Patrick i in., 2009). Ponieważ osoby psychopatyczne mogą różnić się nasileniem każdego z trzech wymiarów (bezdusności, rozhamowania i zuchwałości), psychopatia może przejawiać się w różny sposób – jako opisany przez Cleckleya typ charyzmatyczny, ujawniający problemy w relacji wynikające z impulsywności (wysoki poziom rozhamowania, wysoki poziom zuchwałości), postulowany przez McCordów i znajdujący odzwierciedlenie w PCL-R typ agresywny, antyspołeczny, nieczuły (wysoki poziom rozhamowania, wysoki poziom bezdusności), typ subklinicznego psychopaty „odnoszącego sukcesy” (niskie rozhamowanie, wysoka zuchwałość) oraz typy związane z innymi konfiguracjami (por. Hall, 2009).

Triarchiczne ujęcie w krótkim czasie zyskało istotną pozycję wśród koncepcji psychopatii, stanowiąc punkt odniesienia w licznych rozważaniach (Blagov i in., 2011; Copestake, Gray, Snowden, 2011; Poythress i in., 2010; Sellbom, 2011; Sellbom i in., 2012). W 2010 roku została opracowana *Triarchiczna skala psychopatii (Triarchic Psychopathy Measure, TriPM; Patrick, 2010b)*. Kwestionariusz składa się z trzech skal, odpowiadających konstruktom wchodzącym w skład psychopatii: rozhamowaniu, bezdusności i zuchwałości.

Zgodnie z założeniami teoretycznymi rozhamowanie silnie koreluje z narcyzmem (roszczeniowością), a także z poszukiwaniem doznań, przygód i grozy, podatnością na nudę, behawioralnym systemem aktywacji, szczególnie w aspekcie działania i poszukiwania przyjemności (Drislane i in., 2013; Stanley i in., 2013; Sellbom, Phillips, 2013). Rozhamowanie wiąże się negatywnie z sumiennością (kompetencją, obowiązkowością, samodyscypliną, rozważą) i ugodowością (zaufaniem, prostolinijnością, altruizmem, ustępliwością, skromnością), a także pozytywnie z neurotycznością (agresywną wrogością, depresyjnością, impulsywnością; Poy, Segarra, Esteller, López, Molto, 2014).

Zuchwałość jest silnie powiązana z narcyzmem i poszukiwaniem doznań – przygód i grozy oraz negatywnie z doświadczaniem empatycznego stresu i behawioralnym systemem hamowania (Sellbom, Phillips, 2013; Stanley i in., 2013). Osobowościowymi korelatami zuchwałości są ekstrawertyczność (serdeczność, asertywność, aktywność, emocje pozytywne), otwartość na doświadczenie (uczucia, działania, idee) oraz ujemnie korelująca neurotyczność (lęk, agresywna wrogość, depresyjność, krytycyzm, nadwrażliwość; Poy i in., 2014).

Skala bezdusności jest silnie powiązana z makiawelizmem, narcyzmem, nieczułością, poszukiwaniem doznań, podatnością na nudę (Sellbom, Phillips, 2013; Stanley i in., 2013). Bezdusność jest także silnie negatywnie skorelowana z wrażliwością na nagrodę i behawioralnym systemem hamowania, empatią (przyjmowaniem perspektywy, empatyczną troską, fantazją; Stanley i in., 2013; Sellbom, Phillips, 2013), a także z ugodowością, sumiennością (kompetencją, obowiązkowością, samodyscypliną), serdecznością i pozytywnie z agresywną wrogością (Poy i in., 2014).

Badania nad trafnością TriPM (prowadzone w grupach klinicznych i nieklinicznych) wykazały, że jego podskale wyjaśniają dużą część wariacji wielu popularnych narzędzi do badania psychopatii oraz silnie korelują ze zmiennymi teoretycznie związanymi z pojęciem psychopatii. Drislane i inni (2013) podkreślają, że trzy składowe różnią się istotnie pod względem korelatów i mocy predykcyjnej, a różnice te zwracają uwagę na konieczność traktowania psychopatii jako niejednorodnego, wielowymiarowego pojęcia. W świetle tych różnic przydatność TriPM jako narzędzia mierzącego odrębne konstrukty, składające się na obraz psychopatii, wydaje się duża zarówno z powodu możliwości klarownego opisu różnic w manifestacjach psychopatii, prowadzenia klinicznych badań nad skutecznością terapii i recydywizmem, jak i ze względu na przydatność narzędzia w badaniu psychopatii w populacji nieklinicznej.

**POLSKA ADAPTACJA
TRIARCHICZNEJ MIARY PSYCHOPATII**

Oryginalna wersja skali

Triarchiczna miara psychopatii (Triarchic Psychopathy Measure, TriPM; Patrick, 2010b) jest miarą samoopisową przeznaczoną do badania psychopatii w populacji klinicznej i nieklinicznej. Oryginalna wersja skali składa się z 58 twierdzeń i umożliwia uzyskanie wyników dla trzech podskal: bezduszość (*Meanness*, 19 twierdzeń), rozhamowanie (*Disinhibition*, 20 twierdzeń) i zuchwałość (*Boldness*, 19 twierdzeń) oraz wyniku sumarycznego, będącego miarą psychopatii. Pozycje w podskalach bezduszość i rozhamowanie pochodzą z *Externalizing Spectrum Inventory* (Krueger, Markon, Patrick, Benning, Kramer, 2007). Źródłem twierdzeń tworzących podskalę zuchwałość był *Boldness Inventory* (Patrick, 2010b). Osoby badane oceniają każdą z pozycji TriPM na czterostopniowej skali (*prawda, raczej prawda, raczej fałsz, fałsz*). Większość twierdzeń jest kodowana według wzorca: *prawda = 3, raczej prawda = 2, raczej fałsz = 1, fałsz = 0*; pozostałe twierdzenia kodowane są odwrotnie. Im wyższy wynik, tym wyższa pozycja osoby badanej na każdym z wymiarów. Trafność i rzetelność skali potwierdziły najnowsze badania na grupach więźniów oraz osób z populacji ogólnej (Drislane i in., 2013, 2014; Marion i in., 2013; Poy i in., 2014; Sellbom, Phillips, 2013). TriPM znajduje się w zestawie narzędzi rekomendowanych przez National Human Genome Research Institute (USA) dla badań nad genomem (PhenX Toolkit; Hamilton, Strader, Pratt, Maiese i in., 2011) i znajduje się w domenie publicznej. Skala została pobrana ze strony internetowej www.phenxtoolkit.org (listopad 2011, wersja 4.6).

Opracowanie polskiej wersji językowej

Niezależne tłumaczenia z języka angielskiego na polski zostały opracowane przez filologa języka angielskiego i pięciu psychologów, z których jeden był osobą dwujęzyczną. Następnie sprawdzono zgodność wszystkich tłumaczeń pod względem doboru słów i treści. Na powstałej polskiej wersji testu osoba dwujęzyczna (polski i angielski) dokonała tłumaczenia wstecznego (*back translation*) na język oryginalny testu. Na tym etapie wyeliminowano twierdzenie szóste („I would enjoy being in a high-speed chase”), jako że idea w nim zawarta wydawała się trudna do odzwierciedlenia w sposób zrozumiały w naszej kulturze, jednak w poniższych analizach zachowano wyjściową numerację pytań (od 1 do 58). Pierwotna polska wersja narzędzia (TriPM-57) powstała po sprawdzeniu zgodności tłumaczeń oraz wprowadzeniu przez psychologów ulepszeń w doborze słów i treści. Badanie tą wersją na grupie osób dwujęzycznych ($N = 51$) wykazało dużą zgodność wyników wersji polskiej

i angielskiej dla wyniku ogólnego psychopatii ($r = 0,92$) oraz dla poszczególnych skal (rozhamowanie $r = 0,94$; zuchwałość $r = 0,88$; bezduszość $r = 0,82$).

Osoby badane

Adaptację TriPM przeprowadzono na podstawie badań osób z populacji ogólnej. Eksploracyjna analiza czynnikowa została przeprowadzona w dwóch grupach: grupa A: $N = 804$ (57% kobiet, 43% mężczyzn, wiek 17–78, $M = 33$), grupa B: $N = 483$ (60% kobiet, 40% mężczyzn, wiek 17–65, $M = 30$). Konfirmacyjną analizę czynnikową przeprowadzono w grupie zbiorczej ($N = 1439$) obejmującej grupy A, B i dodatkowo grupę C (składającą się ze studentów różnych kierunków i lat studiów, $N = 152$, 70% kobiet, 30% mężczyzn, wiek 19–25 lat, $M = 22$). Trafność skali sprawdzano na podstawie wyników następujących grup: grupy 1 ($N = 327$, 61% kobiet, 39% mężczyzn, wiek 18–65, $M = 29$), która wypełniła zestaw kwestionariuszy samoopisowych mierzących cechy temperamentalne i osobowościowe oraz skalę szacunkową dotyczącą zachowań „trudnych” w adolescencji; grupy 2 ($N = 156$, 60% kobiet, 40% mężczyzn, 19–75 lat, $M = 40$), która wypełniła kwestionariusze mierzące narcyzm i makiawelizm; grupy 3 ($N = 51$, 78% kobiet, 22% mężczyzn, wiek 23–35, $M = 30$) złożonej z osób dwujęzycznych, które wypełniały polską i angielską wersję skali, oraz grupy 4 (studenci różnych kierunków i lat studiów, $N = 121$, 89% kobiet, 11% mężczyzn, wiek 18–29, $M = 21$), która ustosunkowała się do pytań TriPM dwukrotnie (w odstępie 2–4 tygodni).

Narzędzia

Cechy osobowości w modelu sześcioczynnikowym: kwestionariusz HEXACO-PI-R (Ashton, Lee, 2009), w polskiej adaptacji Szaroty (Szarota, Ashton, Lee, 2007). Kwestionariusz składa się ze 100 twierdzeń z odpowiedziami na skali pięciostopniowej (od *zdecydowanie się zgadzam* do *zdecydowanie się nie zgadzam*). Diagnostuje sześć wymiarów osobowości: uczciwość (H), emocjonalność (E), ekstrawersja (X), ugodowość (A), sumienność (C), otwartość na doświadczenie (O) oraz dodatkowo altruizm. Rzetelność skali w referowanym badaniu była zadowalająca (H: $\alpha = 0,84$; E: $\alpha = 0,86$; X: $\alpha = 0,85$; A: $\alpha = 0,87$; C: $\alpha = 0,87$; O: $\alpha = 0,79$).

Lęk. Skala lęku jako cechy z inwentarza STAI, w polskiej adaptacji (Sosnowski, Wrześniewski, 1983) składa się z 20 stwierdzeń z odpowiedziami na skali czterostopniowej (od *prawie nigdy* do *zawsze*). Rzetelność skali była wysoka ($\alpha = 0,9$).

Impulsywność. *Skala impulsywności* Barratta (BIS-11; Patton, Stanford, Barratt, 1995) w polskiej adaptacji (Beszlej, Grzesiak, Szechiński, 2008) zawiera 30 pozycji z odpowiedziami na skali czterostopniowej (od *rzadko/nigdy* do *prawie zawsze/zawsze*). Współczynnik α przyjął wartość 0,85.

Empatia. *Skala wrażliwości empatycznej* (SWE; Kaźmierczak, Płopa, Retowski, 2007) jest zbudowana z 28 twierdzeń z odpowiedziami na skali pięciostopniowej (od *całkowicie się nie zgadzam* do *zdecydowanie się zgadzam*) i zawiera trzy podskale. Rzetelność narzędzia była zadowalająca (wskaźnik sumaryczny $\alpha = 0,85$; Empatyczna troska $\alpha = 0,79$; Osobista przykrość $\alpha = 0,8$; Przyjmowanie perspektywy $\alpha = 0,79$).

Agresja. *Kwestionariusz agresji* Bussa i Perry'ego (BRAQ; 1992) w polskiej adaptacji Instytutu Amity (Siekierka, 2005) składa się z 29 twierdzeń z pięciostopniową skalą odpowiedzi (od *zupełnie do mnie nie pasuje* do *całkowicie do mnie pasuje*), zawierający cztery podskale: agresja fizyczna ($\alpha = 0,81$), agresja słowna ($\alpha = 0,63$), gniew ($\alpha = 0,82$) i wrogość ($\alpha = 0,81$). Rzetelność całej skali wyniosła w badanej próbie $\alpha = 0,9$.

Makiawelizm. Kwestionariusz *Mach IV* Christiego i Geisa (1970; por. Pilch, 2008) to jednowymiarowe narzędzie złożone z 20 stwierdzeń z dołączoną skalą siedmiostopniową (od *całkowicie się nie zgadzam* do *całkowicie się zgadzam*). Rzetelność skali wyniosła $\alpha = 0,79$.

Narcyzm. *Kwestionariusz narcyzmu* Raskina i Halla (1979) w polskiej adaptacji (NARPI; Bazińska, Drat-Ruszczak, 2000) składa się z 34 pozycji, zawiera cztery podskale (przywództwa, $\alpha = 0,87$; domaganie się podziwu, $\alpha = 0,86$; próżności, $\alpha = 0,72$ i samowystarczalności, $\alpha = 0,73$), odpowiedzi zaś są udzielane na skali pięciostopniowej (od *to nie Ja* do *to Ja*). Rzetelność całej skali była wysoka ($\alpha = 0,93$).

„Niewłaściwe” zachowania w adolescencji. *Kwestionariusz zachowań trudnych adolescenta* (KZTA) został utworzony na potrzeby referowanego badania. Inspirację stanowiły inwentarze służące do badania niepożądanych (antyspołecznych, autodestrukcyjnych, ryzykownych, naruszających normy społeczne i prawne) zachowań adolescentów (m.in. *Comprehensive Misconduct Inventory* Paulhusa i Williamsa). Kwestionariusz wymaga oszacowania częstości przejawiania (w okresie nauki w szkole średniej) każdego z 16 typów zachowań (zaniedbywanie nauki, celowe niszczenie własności, kradzież, udział w bójkach, wymuszanie, nękanie, akty agresji fizycznej, ucieczki

z domu, niewłaściwe towarzystwo, zatargi z prawem, upijanie się, odurzanie, przygodny seks, nadmierna prędkość na drodze, oszustwa, obrażanie autorytetów) z użyciem skali czterostopniowej: *nigdy, sporadycznie (1–2 razy), czasami (3 razy lub więcej), często (systematycznie)*. Rzetelność skali KZTA wyniosła $\alpha = 0,84$.

Struktura czynnikowa

Weryfikacja struktury czynnikowej przebiegała w kilku etapach. Na początku na grupie zbiorczej 804 osób (grupa A) wykonano eksploracyjną analizę czynnikową (EFA) metodą czynników głównych (która nie wymaga przyjmowania założeń o kształcie rozkładu zmiennych modelu), z rotacją ukośną Oblimin, z ustaloną liczbą czynników (skale: rozhamowanie – R, zuchwałość – Z, bezdusznosc – B). Struktura czynników w dużej mierze oddawała strukturę TriPM, z wyjątkiem siedmiu pytań skali B (pyt. 14, 17, 23, 26, 40, 42, 45), które wrywały się w czynnik R. Część pytań wykazywała słaby związek z jednym lub dwoma czynnikami (ładunki czynnikowe $< 0,4$; czynnik R – pyt. 3, 21, 27, 30, 58, czynnik Z – pyt. 4, 16, 47, 54, czynnik B – pyt. 39). Model wyjaśniał jedynie 30% wariancji wyników. Identyczna analiza przeprowadzona na grupie 483 osób (grupa B) dała porównywalne rezultaty. Nadal siedem pytań skali B wrywało się w skalę R, a wszystkie wyżej wymienione pytania (z wyjątkiem pyt. 27) wiązały się z czynnikami słabo lub niekonsekwentnie. Model wyjaśniał 34% wariancji.

Ze względu na to, że skala odpowiedzi jest krótka i poziom pomiaru dla poszczególnych pytań skali jest w rzeczywistości porządkowy, klasyczne metody analizy czynnikowej, zakładające, że badane zmienne są ciągłe, nie są optymalnym rozwiązaniem (por. Forero, Maydeu-Olivares, Gallardo-Pujol, 2009). Widoczna jest także asymetria rozkładów odpowiedzi na poszczególne pytania. Dlatego kolejnym etapem było sprawdzenie trafności uzyskanych rezultatów z użyciem metod zalecanych dla danych porządkowych, z wykorzystaniem programu Lisrel 9 (Jöreskog, 2005). Wszystkie analizy przeprowadzono na grupie zbiorczej (1439 osób, grupa A, B i C) ze względu na wymaganą przez procedurę liczebność grupy.

Na początku przeprowadzono EFA pełnej wersji kwestionariusza (57 pytań) z wykorzystaniem nieważonej metody najmniejszych kwadratów (*Unweighted Least Squares*, ULS) na podstawie macierzy korelacji polichorycznych z rotacją ukośną Promax, z zaprogramowanym wstępnie rozwiązaniem trójczynnikowym. Wyniki tej analizy cechowała duża zgodność z rozwiązaniami czynnikowymi uzyskanymi uprzednio, co upewniło nas o konieczności eliminacji części pytań. Na jej podstawie usunięto ostatecznie 16 pytań, które w każdej z przeprowadzonych EFA wrywały się niezgodnie z założeniami (ze skali B – 14,

Tabela 1

Struktura czynników oraz moc dyskryminacyjna pozycji składających się na TriPM-41

	Standaryzowane wartości parametrów	Moc dyskryminacyjna
Czynnik 1 – ROZHAMOWANIE		
53. Zdarzyło mi się okraść kogoś	0,745	0,491
56. Miałem problemy w pracy, ponieważ byłem nieodpowiedzialny	0,724	0,481
34. Zdarzyło mi się oszukać ludzi, by wyciągnąć od nich pieniądze	0,715	0,552
37. Wpadam w kłopoty, bo nie zastanawiam się nad konsekwencjami swoich działań	0,712	0,580
43. Zdarzyło mi się zabrać coś ze sklepu bez płacenia za to	0,672	0,400
51. Inni mówili mi, że są zaniepokojeni moim brakiem samokontroli	0,668	0,433
15. Pakuję się w różne sytuacje bez zastanowienia	0,664	0,567
12. Zdarzyło mi się nie przyjść do pracy i nie zadać sobie trudu, aby zadzwonić	0,649	0,409
24. Zdarzyło mi się zabrać pieniądze z czyjejs torebki lub portfela bez pytania	0,633	0,442
18. Wpadałem w kłopoty, ponieważ zbyt często opuszczałem szkołę	0,606	0,425
49. Straciłem przyjaciela z powodu nieodpowiedzialnych rzeczy, które zrobiłem	0,587	0,359
31. Szybko się nudzę i tracę zainteresowanie	0,547	0,505
9. Moje impulsywne decyzje były przyczyną problemów z najbliższymi	0,543	0,485
30. Przychodzę na umówione spotkania	0,524	0,341
5. Często zaniedbuję sprawy, którymi obiecałem się zająć	0,407	0,443
46. Trudno mi czekać cierpliwie na to, czego pragnę	0,359	0,356
Czynnik 2 – ZUCHWAŁOŚĆ		
13. Jestem urodzonym przywódcą	0,762	0,620
38. Potrafię przekonać ludzi, by zrobili to, czego od nich oczekuję	0,735	0,542
19. Mam talent do wywierania wpływu na ludzi	0,712	0,537
57. Nie jestem bardzo dobry w wywieraniu wpływu na ludzi	0,664	0,448
41. Nie lubię obejmować przywództwa w grupie	0,655	0,570
35. Obawiam się nieznanych sytuacji, zwłaszcza gdy nie znam wszystkich szczegółów	0,637	0,556
7. Jestem dobrze przygotowany do radzenia sobie ze stresem	0,620	0,548
22. Nawet jeśli nie jestem przygotowany, dobrze radzę sobie w nowych sytuacjach	0,619	0,566
32. Łatwo dochodzę do siebie po wydarzeniach, które mogłyby załamać innych	0,596	0,515
44. Łatwo jest mnie zawstydzić	0,557	0,436
28. W porównaniu do innych ludzi znacznie mniej rzeczy mnie przeraża	0,552	0,475
10. Łatwo mnie przestraszyć	0,532	0,522
1. Zazwyczaj jestem optymistą	0,413	0,525
25. Nie uważam siebie za osobę utalentowaną	0,415	0,486
50. Nie wypadam dobrze w porównaniu do większości ludzi	0,351	0,475
Czynnik 3 – BEZDUSZNOŚĆ		
48. Nie obchodzi mnie za bardzo, czy to, co robię, rani innych	0,845	0,666
36. Nie mam zbyt wiele współczucia dla ludzi	0,796	0,758

ciąg dalszy tabeli 1 na następnej stronie

ciąg dalszy tabeli 1 z poprzedniej strony

	Standaryzowane wartości parametrów	Moc dyskryminacyjna
55. Nie przejmuję się, gdy komuś w moim otoczeniu dzieje się krzywda	0,796	0,636
33. Jestem wrażliwy na uczucia innych	0,781	0,756
20. Widok cierpiącej osoby nie robi na mnie wrażenia	0,781	0,593
29. Nie widzę powodu, by martwić się, czy moje postępowanie rani kogoś innego	0,706	0,569
11. Wczuwam się w problemy innych	0,705	0,756
2. Jest dla mnie ważne, jak inni ludzie się czują	0,645	0,680
8. Nie przejmuję się, gdy komuś, kogo nie lubię, dzieje się krzywda	0,624	0,560
52. Łatwo wczuć mi się w emocje innych ludzi	0,555	0,605

Adnotacja. Numery twierdzeń odnoszą się do ich porządku w pierwotnej wersji skali (TriPM-58).

Kursywą zaznaczono twierdzenia, które zostały wyłączone z TriPM-36.

Tabela 2

Pozycje TriPM, które nie znalazły się w ostatecznej wersji skali

Rozhamowanie
3. Często działam pod wpływem nagłej potrzeby
21. Potrafię nad sobą zapanować
27. Ludzie często nadużywają mojego zaufania
58. Zdarzyło mi się ukraść coś z czyjś samochodu
Zuchwałość
4. Chętnie skoczyłbym ze spadochronem
6. I would enjoy being in a high-speed chase
16. Ciężko mi sprawić, by sprawy układały się tak jak sobie życzę
47. W miarę możliwości unikam fizycznego zagrożenia
54. Nigdy nie przejmuję się tym, czy zrobię z siebie głupka przy innych
Bezduszość
14. Porządna bójka sprawia mi przyjemność
17. Gdy ktoś mnie obrazi, odpowiadam mu tym samym
23. Czasami sprawia mi przyjemność pomiatanie ludźmi
26. Zdarza mi się kpić z ludzi tylko po to, by coś się działo
39. Uważam, że uczciwość jest najlepszym sposobem postępowania
40. Zdarzało mi się ranić ludzi, aby widzieć, jak cierpią
42. Czasami celowo obrażam ludzi, by zobaczyć jak zareagują
45. Wszystko jest zabawniejsze, jeśli zawiera w sobie trochę niebezpieczeństwa

Adnotacja. Numery twierdzeń odnoszą się do ich porządku w pierwotnej wersji skali (TriPM-58).

17, 23, 26, 39, 42, 45, 40 – wgrane do R) lub wgrywały się jednocześnie w dwa/trzy czynniki (czynnik R – pyt. 3, 21, 27, 58; czynnik Z – pyt. 4, 16, 47, 54). Są to pytania, które w każdej z prezentowanych wyżej analiz cechował brak związku lub słaby związek z modelem. Krótsza wersja skali, licząca 41 twierdzeń (TriPM-41, liczba twierdzeń: R = 16, Z = 15, B = 10), stanowiła przedmiot dalszych analiz.

W celu sprawdzenia trafności czynnikowej 41-pytaniowej wersji kwestionariusza przeprowadzono konfirmacyjną analizę czynnikową (CFA) z zastosowaniem ważonej metody najmniejszych kwadratów (*Diagonally Weighted Least Squares*, DWLS) w oparciu o korelacje polichoryczne. Uzyskano następujące wskaźniki dopasowania: λ^2 (776) = 6789,9 ($p < 0,001$), RMSEA = 0,0833 (0,0817 – 0,0849); CFI = 0,97; AGFI = 0,919; NNFI = 0,97; SRMR = 0,089. Dla dużych prób wartość λ^2 nie jest dobrą miarą dopasowania, jednak wartość wskaźnika RMSEA ($> 0,08$) odbiega nieco od wartości uznawanych za optymalne (por. Hooper, Coughlan, Mullen, 2008). Pozostałe wskaźniki dobroci dopasowania mają akceptowalne wartości. Korelacje między uzyskanymi czynnikami wyniosły: R i Z: $r = 0,06$, R i B: $r = 0,5$, Z i B: $r = 0,2$. Nie do końca zadowalające wskaźniki dopasowania modelu skłoniły nas do próby wyeliminowania tych pytań, które w CFA wykazywały najniższe wartości współczynnika R^2 ($< 0,2$): pyt. 5 i 46 ze skali R oraz pyt. 1, 25 i 50 ze skali Z. Są to więc pytania relatywnie najslabiej związane z czynnikami R i Z. Czynnik B pozostawiono bez zmian. Kolejna analiza pokazała, że 36-pytaniowa wersja skali (TriPM-36; liczba twierdzeń: R = 14, Z = 12) jest lepiej dopasowana do danych, na co wskazuje wartość wskaźnika RMSEA – mniejsza niż 0,7 [λ^2 (591) = 4239,2; $p < 0,001$; RMSEA = 0,066 (0,0646 – 0,0683), CFI = 0,98; AGFI = 0,943; NNFI = 0,98; SRMR = 0,078]. W tej wersji korelacje między czynnikami przyjmowały następujące wartości: R i Z: $r = 0,12$, R i B: $r = 0,51$, Z i B: $r = 0,25$.

Dwa opisane wyżej warianty skali (TriPM-41 i TriPM-36) różni jedynie pięć twierdzeń, które okazały się stosunkowo najslabiej związane z podskalami R i Z. Ich wyeliminowanie poprawiło wskaźniki dopasowania, jednak kosztem zubożenia dwóch podskal – a więc utraty informacji. Z tego powodu podjęto decyzję o zbadaniu trafności obu wariantów TriPM. Analizy wykazały, że obydwa warianty narzędzia cechują równie wysoka trafność, rzetelność i stabilność w czasie. W poniższym opisie zrezygnowano więc ze szczegółowej prezentacji danych dotyczących krótszej wersji narzędzia, biorąc pod uwagę fakt, że TriPM-41, zawierająca dodatkowo twierdzenia opisujące ważne aspekty zuchwałości (optymizm i wiarę we własne uzdolnienia), lepiej oddaje ideę zawartą w oryginalnej wersji skali. Zestaw pozycji tworzących polską wersję skali TriPM

zamieszczono w tabeli 1, natomiast twierdzenia usunięte zawiera tabela 2.

Eliminacja pytań mogła sprawić, że nie wszystkie aspekty rozhamowania, zuchwałości i bezduszności, reprezentowane w wyjściowej polskiej wersji TriPM-57, znalazły odzwierciedlenie w TriPM-41. Skala B zawiera twierdzenia charakterystyczne dla nieczułości (8, 20, 36, 55), egocentryzmu i braku empatii (2, 11, 33, 52) oraz okrucieństwa (29, 48). Wyeliminowane zostały twierdzenia dotyczące szukania ekscytacji w destrukcyjnym, agresywnym i ryzykownym działaniu (14, 23, 26, 40, 42, 45), odwzajemnianiu zniewag (17) oraz braku akceptacji dla uczciwości jako zasady działania (39), gdyż wiązały się one mocniej ze wzorcem zachowania opisywanym przez czynnik R. Z kolei skala R obejmuje twierdzenia opisujące słabą samoregulację i słabą kontrolę impulsu (5, 9, 30, 56, 37, 51, 15, 49), naruszanie norm społecznych (53, 34, 43, 12, 24, 18) oraz niską tolerancję frustracji i nudy (31, 46). Usunięte twierdzenia dotyczyły tych samych kwestii (słaba kontrola impulsu, brak samoregulacji – 3, 21, 27, naruszanie norm – 58). Z kolei skala Z składa się z twierdzeń określających pewność siebie (1, 19, 25, 38, 44, 50, 57) i dominację (13, 41), odporność na stres (7, 32), tolerancję nowości (22, 35) oraz nieustraszoną (10, 28). Twierdzenia usunięte z podskali Z dotyczą nieustraszoną i preferencji ryzyka (4, 6, 47), a także pewności siebie (16, 54). Reasumując, mimo eliminacji twierdzeń niedopasowanych do trójczynnikowej struktury, skala nadal zawiera twierdzenia opisujące zdecydowaną większość aspektów rozhamowania, zuchwałości i bezduszności, uwzględnionych w oryginalnej wersji (por. tabele 1 i 2), z wyjątkiem nieustraszoną związanej z preferencją ryzyka (zuchwałość) oraz szukania ekscytacji w działaniu destrukcyjnym, okrutnym i ryzykownym.

Moc dyskryminacyjna, rzetelność i właściwości psychometryczne

Analizy podstawowych właściwości psychometrycznych TriPM-41 oraz statystyk opisowych zostały dokonane na podstawie wyników uzyskanych w grupie 1 ($N = 327$); interkorelacje podskal opisano dodatkowo dla grupy 2 ($N = 156$). Moc dyskryminacyjną poszczególnych pozycji określono w oparciu o skorygowane współczynniki korelacji pozycji z właściwą skalą (tabela 1). Moc dyskryminacyjna pozycji kwestionariusza jest zadowalająca ($> 0,3$). Wyniki analizy rzetelności oraz podstawowe właściwości psychometryczne TriPM-41 zaprezentowano w tabeli 3. Rzetelność kwestionariusza jest dobra (α Cronbacha między 0,84 a 0,9) i nie jest niższa w porównaniu do oryginalnej wersji skali (por. Sellbom, Phillips, 2013). Współczynnik podziału półowkowego Guttmana (z podziałem na twierdzenia parzyste i nieparzyste) wyniósł: 0,84 dla skali R, 0,89 dla

Tabela 3
Podstawowe parametry psychometryczne kwestionariusza TriPM-41 (N = 327)

Psychopatia i jej składowe	M	SD	V	Skośność	Kurtoza	Statystyka K-S	p	α Cronbacha	Rzetelność pomiaru ^a		
									Rzetelność połówkowa	Rzetelność Guttmana	
Rozhamowanie	0,76	0,49	64,0	0,64	0,51	0,105	0,000	0,84	0,84	0,73	0,81
Zuchwałość	1,69	0,54	32,1	-0,30	-0,23	0,065	0,002	0,87	0,89	0,80	0,70
Bezduszność	0,80	0,58	73,1	1,03	-1,12	0,107	0,000	0,90	0,91	0,83	0,70
Psychopatia	1,11	0,32	29,0	0,84	1,13	0,067	0,001	0,84	-	-	0,81

r_{tt} Guttmana – współczynnik podziału połówkowego Guttmana; r_r – korelacje międzypołówkowe; V – współczynnik zmienności.

Tabela 4
Interkorelacje skal kwestionariusza TriPM-41

Psychopatia i jej składowe	R	Z	B	Ps
Rozhamowanie (R)	-	0,08	0,48***	0,64***
Zuchwałość (Z)	-0,19**	-	0,29***	0,64***
Bezduszność (B)	0,33***	0,08	-	0,76***
Psychopatia (Ps)	0,62***	0,54***	0,69***	-

Achnotacja. Grupa 1 (N = 327) poniżej przekątnej, grupa 2 (N = 156) powyżej przekątnej.

** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$.

Z i 0,91 dla B (korelacje międzypółkowe odpowiednio: 0,73, 0,80, 0,83). Współczynniki stabilności bezwzględnej (test–retest), mierzone w odstępie od 2 do 4 tygodni, wskazują na akceptowalną stabilność czasową wyniku (od 0,7 do 0,81; por. tabela 3).

Statystyki opisowe dla TriPM-41 obliczono, uwzględniając uśrednione wyniki psychopatii i jej składowych (tabela 3). Analiza kształtu rozkładów wykazała odstępstwa od rozkładu normalnego. Częstsze występowanie wyników niskich dla psychopatii, rozhamowania i bezduszości może być tłumaczone niższym poziomem psychopatii w populacji ogólnej (Levenson, Kiehl, Firtzpatrick, 1995; Rutherford i in., 1998; Sellbom, Phillips, 2013; Stanley i in., 2013), lecz także odmiennym charakterem pozycji testowych wchodzących w skład kwestionariusza. O ile twierdzenia budujące skalę R i B budzą negatywne skojarzenia, o tyle pozycje tworzące skalę Z mają pozytywny wydźwięk (Patrick, 2010a). Współczynnik zmienności świadczy o średnim zróżnicowaniu wyników skali Z i psychopatii oraz dużym zróżnicowaniu w obrębie skal B i R.

Współczynniki korelacji podskal w obrębie TriPM-41 dla grup 1 i 2 zostały przedstawione w tabeli 4. Najwyżej korelowały ze sobą skale R i B (0,33/0,48). B i Z korelowały słabiej (0,08/0,29). W przypadku Z i R korelacje są statystycznie nieistotne (z wyjątkiem słabego ujemnego związku w grupie 1). Podobne korelacje opisywali Stanley i współpracownicy (2013). Powyższe powiązania między składowymi psychopatii są zgodne z przewidywaniami koncepcji triarchicznej, która postuluje umiarkowane związki rozhamowania i bezduszości, słabsze między bezduszością i zuchwałością oraz minimalne między rozhamowaniem a zuchwałością (por. Patrick i in., 2009, s. 933).

Poziomy psychopatii, zuchwałości, bezduszości i rozhamowania były istotnie wyższe u mężczyzn niż u kobiet (tabela 5). Wartości współczynnika oceny wielkości efektu r (por. Field, 2005) pokazują najmniejsze różnice płciowe dla skali R ($r < 0,2$), nieco większe dla Z ($0,2 < r < 0,3$) oraz

umiarkowane dla B i psychopatii ($0,3 < r < 0,5$). W wielu wcześniejszych badaniach, prowadzonych w populacji ogólnej oraz wśród przestępców z wykorzystaniem TriPM (Craig, Gray, Snowden, 2013) oraz alternatywnych narzędzi pomiaru (głównie PPI-R oraz PCL-R), wyższy poziom psychopatii odnotowano u mężczyzn (Cale, Lilienfeld, 2002; Hamburger, Lilienfeld, Hogben, 1996; Rutherford i in., 1998), a zatem uzyskane wyniki są zgodne z oczekiwaniami.

Trafność kryterialna, zbieżna i różnicowa

W celu oceny trafności kryterialnej przeprowadzono analizę związków TriPM z kryterium zewnętrznym – *Kwestionariuszem zachowań trudnych adolescenta* (KZTA), stanowiącym miarę podejmowanych w adolescencji zachowań antyspołecznych, które wykazują związek zarówno z psychopatią kliniczną, jak i jej subkliniczną formą (por. Roose i in., 2011; Williams i in., 2001; Williams, Paulhus, Hare, 2007). Ponieważ psychopatia w ujęciu triarchicznym (oraz jej wymiary, w szczególności rozhamowanie) wykazuje związek ze skłonnością do agresji, nadużywaniem środków odurzających, impulsywnością, przestępczością i tendencjami eksternalizacyjnymi w wieku młodzieńczym (Patrick i in., 2009; Patrick i in., 2013; Sellbom, Phillips, 2013; Venables, Patrick, 2012), jej miara powinna dodatkowo korelować z wynikami w KZTA. Rezultaty są zgodne z oczekiwaniami – uzyskano umiarkowane korelacje KTZA ze skalą R ($r = 0,57$) i ogólnym wskaźnikiem psychopatii ($r = 0,57$) oraz słabsze ze skalami B ($r = 0,31$) i Z ($r = 0,15$).

Aby sprawdzić trafność kryterialną TriPM-41, zbudowano liniowy model regresji wielokrotnej, w którym predyktorami były trzy wymiary psychopatii: bezduszość, zuchwałość i rozhamowanie (włączane do modelu metodą wprowadzania), natomiast zmienną zależną – wynik w KZTA. Model ten okazał się istotny statystycznie: $F(3, 317) = 72,316; p < 0,001$. Istotnymi pozytywnymi predyktorami zachowań antyspołecznych były rozhamowanie

Tabela 5

Wyniki testu *Manna-Whitneya* oraz wielkość efektu r dla grup kobiet ($N = 199$) i mężczyzn ($N = 128$) dla TriPM-41

Psychopatia i jej składowe	M kobiety	M mężczyźni	Z	U	p	Wielkość efektu r^2
Rozhamowanie	0,70	0,86	-2,837	10371,0	0,005	-0,16
Zuchwałość	1,58	1,86	-4,497	8986,5	0,000	-0,25
Bezduszość	0,64	1,04	-6,376	7426,0	0,000	-0,35
Psychopatia	1,01	1,27	-7,520	6463,5	0,000	-0,42

Wielkość efektu r^2 – stosunek statystyki Z do pierwiastka kwadratowego z całkowitej liczebności próby.

Tabela 6
Korelacje TriPM-41 ze skalami mierzącymi zmienne osobowościowe i temperamentalne (N = 327)

Zmienna	Rozhamowanie	Zuchwałość	Bezduszność	Psychopatia
EMPATIA	-0,12*	-0,38**	-0,72**	-0,62**
Empatyczna troska	-0,16**	-0,19**	-0,77**	-0,55**
Osobista przykrość	0,23**	-0,68**	-0,19**	-0,37**
Przyjm. perspektywy	-0,34**	0,07	-0,59**	-0,42**
AGRESJA	0,61**	-0,27**	0,27**	0,31**
Agresja fizyczna	0,55**	-0,04	0,40**	0,47**
Agresja słowna	0,35**	0,11*	0,18**	0,36**
Gniew	0,48**	-0,32**	0,06	0,11*
Wrogość	0,51**	-0,46**	0,20**	0,10
LĘK-CECHA	0,42**	-0,70**	-0,05	-0,20**
IMPULSYWNOŚĆ	0,66**	-0,14*	0,16**	0,37**
UCZCIWOŚĆ ¹	-0,53**	0,03	-0,42**	-0,47**
Szczerłość	-0,27**	0,11**	-0,27**	-0,21**
Sprawiedliwość	-0,59**	0,11	-0,29**	-0,40**
Brak chciwości	-0,31**	0,04	-0,27**	-0,28**
Skromność	-0,32**	-0,20**	-0,38**	-0,48**
EMOCJONALNOŚĆ ¹	0,01	-0,56**	-0,48**	-0,55**
Strachliwość	-0,02	-0,56**	-0,26**	-0,47**
Lęk	0,16**	-0,54**	-0,22**	-0,33**
Zależność	-0,01	-0,34**	-0,39**	-0,38**
Uczuciowość	-0,07	-0,33**	-0,61**	-0,51**
EKSTRAWERSJA ¹	-0,23**	0,72**	-0,19**	0,22**
Samocena społeczna	-0,35**	0,62**	-0,13*	0,11*
Śmiałość społeczna	-0,05	0,67**	-0,07	0,35**
Towarzystwość	-0,03	0,25**	-0,24**	0,03
Żywotność	-0,27**	0,61**	-0,17**	0,14*
UGODOWOŚĆ ¹	-0,33**	0,06	-0,30**	-0,29**
Przebaczenie	-0,15*	0,17**	-0,21**	-0,08
Łagodność	-0,29**	-0,11	-0,38**	-0,40**
Elastyczność	-0,29**	-0,05	-0,26**	-0,31**
Cierpliwość	-0,32**	0,16**	-0,08	-0,12*
SUMIENNOŚĆ ¹	-0,61**	0,22**	-0,26**	-0,34**
Organizacja	-0,51**	0,11	-0,21**	-0,32**
Pilność	-0,44**	0,38**	-0,26**	-0,14*
Perfekcjonizm	-0,38**	0,04	-0,25**	-0,31**

ciąg dalszy tabeli 6 na następnej stronie

ciąg dalszy tabeli 6 z poprzedniej strony

Zmienna	Rozhamowanie	Zuchwałość	Bezdusznosc	Psychopatia
Roztropność	-0,60	0,18**	-0,12*	-0,30
OTWARTOŚĆ ¹	-0,16**	0,33**	-0,42**	-0,07
Świadomość estetyczna	-0,16**	0,11	-0,32**	-0,17**
Docieklivość	-0,11	0,21**	-0,09	0,03
Kreatywność	-0,01	0,47**	-0,17**	0,21**
Niekonwencjonalność	0,10	0,31**	-0,07	0,22**
ALTRUIZM ¹	-0,32**	-0,06	-0,74**	-0,54**

¹ podskale HEXACO-PI-R.

* $p < 0,05$; ** $p < 0,01$.

Tabela 7

Korelacje pomiędzy TriPM-41 a makiawelizmem oraz narcyzmem i jego składowymi (N = 156)

Psychopatia i jej składowe	Makiawelizm	Narcyzm	Przywództwo	Podziw	Próżność	Samowystarczalność
Psychopatia	0,60***	0,58***	0,59**	0,51***	0,42**	0,38***
Zuchwałość	0,21**	0,76***	0,81**	0,57***	0,50***	0,67***
Bezdusznosc	0,65***	0,27***	0,29***	0,25**	0,20*	0,10
Rozhamowanie	0,49***	0,26***	0,22**	0,30***	0,23**	0,09

* $p < 0,05$; ** $p < 0,01$.

i zuchwałość (wartości standaryzowanych współczynników beta: $b_1 = 0,593$, $b_2 = 0,260$; $p < 0,001$). Model wyjaśniał 40% wariacji KZTA, stanowiąc potwierdzenie trafności kryterialnej narzędzia.

Do badań nad trafnością teoretyczną TriPM wykorzystano siedem kwestionariuszy. Zestawienie wyników analizy korelacji dla TriPM-41 przedstawiono w tabelach 6 i 7.

Empatia. Psychopatia w ujęciu triarchicznym (a szczególnie bezdusznosc) jest powiązana z deficytami empatii. Zgodnie z przewidywaniami, uzyskano silne ujemne korelacje między SWE i jej podskalami (w szczególności empatyczną troską) a bezdusznoscą i ogólnym wskaźnikiem psychopatii, umiarkowane ujemne korelacje empatii z zuchwałością oraz słabe ujemne z rozhamowaniem. Zależności te są spójne z wynikami wcześniejszych badań, prowadzonych w populacji nieklinicznej z użyciem TriPM (Stanley i in., 2013; Sellbom, Phillips, 2013) i innych narzędzi (Ali, Chamorro-Premuzic, 2010; Blair, 2005; Mullins-Nelson, Saleki, Leistico, 2006; White, 2014). Silna zależność między empatią i bezdusznoscą jest zgodna z tezą, że ta składowa psychopatii jest związana z dysfunkcjami

regionów mózgu odpowiedzialnych za rozumienie i odzwierciedlanie emocji innych ludzi (por. Patrick i in., 2012). Korelacje zuchwałości i rozhamowania z podskalami SWE odzwierciedlają różnice między tymi konstruktami. Osobista przykrość jest związana silnie i negatywnie z zuchwałością (której elementem jest odporność emocjonalna), a jednocześnie pozytywnie z rozhamowaniem (związanym ze słabą regulacją emocji). Z kolei przyjmowanie perspektywy koreluje ujemnie z rozhamowaniem, lecz z zuchwałością nie jest związane, potwierdzając tezę o braku deficytów w zakresie tego czynnika (por. Stanley i in., 2013).

Agresja. Jedną ze zmiennych bezpośrednio związanych z psychopatią jest skłonność do zachowań agresywnych. W koncepcji triarchicznej agresja jest powiązana z bezdusznoscą (agresja proaktywna, instrumentalna, fizyczna i relacyjna – manipulacja społeczną) oraz rozhamowaniem (agresja reaktywna i wrogość), co znajduje potwierdzenie w wynikach badań (Drislane i in., 2013). W referowanym badaniu agresję mierzoną BPAQ łączył silny związek z rozhamowaniem oraz słabszy z bezdusznoscą; jednocześnie wzór korelacji z podskalami BPAQ był dla tych dwóch

składowych psychopatii nieco odmienny. Rozhamowanie i bezdusznosc korelowaly z agresją fizyczną, wrogością i (relatywnie najslabiej) z agresją słowną. Bezdusznosc, w przeciwieństwie do rozhamowania, nie korelowala z gniewem, co jest zgodne z przypisywaną tej cesze niewrażliwością emocjonalną (por. Patrick i in., 2012). Stosunkowo niskie korelacje bezdusznosci i agresji wynikać więc mogą ze specyfiki skali badającej agresję (gniew – skłonność do reagowania złością, typowa dla rozhamowania, lecz nie dla bezdusznosci), lecz także z faktu, że po analizie czynnikowej z podskali bezdusznosci wyeliminowano twierdzenia, które dotyczyły celowego zadawania cierpienia, a więc związane bezpośrednio z agresją proaktywną. Z kolei zuchwalosc łączył z agresją słaby związek ujemny. Na ten wynik złożyły się: negatywna korelacja z gniewem i wrogością, brak korelacji z agresją fizyczną oraz dodatnia korelacja z agresją słowną, co jest spójne z obrazem osoby zuchwalej jako dominującej, lecz stabilnej emocjonalnie i efektywnej społecznie (Patrick i in., 2009).

Lęk-cecha. Zgodnie z koncepcją triarchiczną, zuchwalosc powinna wykazywać negatywny związek z lękiem-cechą (Drislane i in., 2013; Hall i in., 2014; Marion i in., 2013; Patrick i in., 2009; Sellbom, Phillips, 2013). Uzyskane wyniki potwierdziły te przewidywania. Skala lęku-cechy kwestionariusza STAI koreluje silnie negatywnie z zuchwaloscą oraz słabo z ogólnym wskaźnikiem psychopatii. Bezdusznosc i lęk nie były powiązane, co wpisuje się w definicję tego wymiaru jako odrębnej formy ekspresji psychopatii, lecz nie potwierdza hipotezy o bezlękowym temperamencie jako wspólnym podłożu bezdusznosci i zuchwalosci (por. Patrick i in., 2009, 2012). Z drugiej jednak strony podskale lęk i strachliwość (składniki wymiaru emocjonalność kwestionariusza HEXACO) wykazują słabą, lecz istotną ujemną korelację z bezdusznoscą, a więc związki tej składowej psychopatii z bezlękowym temperamentem są bardziej złożone (i zależne od sposobu pomiaru). Zgodnie z oczekiwaniami, rozhamowanie korelowalo z lękiem dodatnio, odzwierciedlając słabą regulację emocji towarzyszącą skłonności do eksternalizacji (Patrick, 2013; Stanley i in., 2013).

Impulsywnosc. Rozhamowanie w ujęciu triarchicznym jest związane z deficytami w zakresie kontroli behawioralnej, nieumiejętnością planowania i odraczania gratyfikacji oraz zachowaniami eksternalizacyjnymi (Patrick i in., 2012, 2013; Venables, Patrick, 2012). Oczekiwano zatem silnej pozytywnej korelacji tego czynnika z impulsywnoscą; zależności o podobnym kierunku, jednak o słabszej sile spodziewano się w przypadku bezdusznosci (Anderson, Sellbom, Wygant i in., 2014; Drislane, Patrick, 2013;

Sellbom, Phillips, 2013; Stanley i in., 2013; Strickland i in., 2013; Venables i in., 2014). Ze względu na to, że zuchwalosc stanowi odrębny fenotypowo czynnik względem tendencji do rozhamowania (Patrick i in., 2009), zakładano, że wymiar ten nie powinien korelować ze skłonnością do podejmowania impulsywnych zachowań. Wzorzec zależności TriPM z impulsywnoscą mierzoną *Skalą Barratta* (BIS-11) okazał się zgodny z przewidywaniami: uzyskano silny dodatni związek impulsywnosci z rozhamowaniem, umiarkowany z psychopatią oraz słaby z bezdusznoscą. Natomiast zuchwalosc korelowala z impulsywnoscą słabo.

HEXACO. Cechy wyodrębnione w ramach sześcioczynnikowego modelu osobowości (HEXACO) mogą stanowić ogólny układ odniesienia dla psychopatii i jej składowych. Oprócz wymiarów znanych z modelu pięcioczynnikowego (PMO) model HEXACO oferuje skalę uczciwości, odzwierciedlającą moralne aspekty funkcjonowania. Oczekiwany wzorzec korelacji TriPM ze skalami HEXACO jest możliwy do ustalenia na podstawie analizy konstruktów oraz wyników wcześniejszych badań z wykorzystaniem PMO (por. Drislane i in., 2013; Hall i in., 2014; Poy i in., 2014; Stanley i in., 2013). Spodziewano się, że rozhamowanie będzie negatywnie korelować z uczciwością, ugodowością i sumiennoscą, oraz słabiej i negatywnie z otwartoscą i ekstrawersją. Zakładano istnienie silniejszych związków zuchwalosci z emocjonalnoscą (korelacja ujemna) i ekstrawersją (korelacja dodatnia) oraz słabszych dodatnich z otwartoscą i sumiennoscą. Przyjęto, że bezdusznosc będzie korelować ujemnie ze wszystkimi skalami HEXACO: uczciwością, emocjonalnoscą i otwartoscą (silnie lub umiarkowanie), a także (słabiej) z ugodowością, sumiennoscą i ekstrawersją.

Wymiar uczciwości (i jego składowe) wykazywał umiarkowany negatywny związek z ogólnym wskaźnikiem psychopatii oraz rozhamowaniem i bezdusznoscą. Wyniki te znajdują uzasadnienie w założeniach koncepcji triarchicznej, zgodnie z którymi bezdusznosc jest związana ze skłonnością do manipulacji, eksploatorskim stosunkiem do innych i bardziej proaktywnymi (strategicznymi oraz instrumentalnymi) formami agresji. Natomiast behawioralne manifestacje rozhamowania obejmują między innymi alienację i nieufność w relacjach interpersonalnych, a także agresję (zwłaszcza reaktywną i wrogą; Patrick, 2013; Patrick i in., 2009; Strickland i in., 2013). Zgodnie z oczekiwaniami odnotowano brak istotnej korelacji uczciwości i zuchwalosci przy słabej korelacji tego czynnika z dwoma składowymi uczciwości: skromnoscą (ujemnie) i szczerością (dodatnio).

Emocjonalnosc (odpowiednik neurotycznosc) wykazywała umiarkowane negatywne korelacje z zuchwaloscą,

bezdusnością i psychopatią, co jest spójne z założeniami teoretycznymi, zgodnie z którymi zuchwałość i bezdusność odpowiadają tzw. bezłękowemu temperamentowi (Patrick, 2010a, 2013; Patrick i in., 2009). Silna negatywna korelacja łączy uczuciowość z bezdusnością. Umiarkowana negatywna korelacja między zuchwałością a lękiem i strachliwością jest zgodna z definicją zuchwałości jako emocjonalnej rezyliencji, której towarzyszą brak podatności na stres, poszukiwanie przygód i grozy oraz dominacja (Patrick i in., 2009). Nie zaobserwowano korelacji między rozhamowaniem a emocjonalnością (z wyjątkiem słabego dodatniego związku z lękiem), co nie do końca jest zgodne z oczekiwaniami, jako że w poprzednich badaniach (Poy i in., 2014) rozhamowanie korelowało z neurotyzmem umiarkowanie dodatnio, odzwierciedlając niestabilność emocjonalną osób cechujących się wysokim poziomem tej cechy. Przyczyną takiego wyniku jest prawdopodobnie fakt, że agresywna wrogość (składnik neurotyzmu w PMO), która w sposób szczególny powinna być związana z rozhamowaniem, w modelu HEXACO stanowi element ugodowości (por. Ashton, Lee, 2009).

Skala ekstrawersji (oraz jej komponenty: żywotność, samoocena społeczna i śmiałość społeczna) wykazywała silną dodatnią korelację z zuchwałością, co jest zgodne z formami ekspresji zuchwałości obserwowanymi w kontaktach społecznych: asertywnością, dominacją, skłonnością do przygód i odwagą (Patrick, 2010a, 2013). Odnotowano także słabe ujemne korelacje między ekstrawersją a rozhamowaniem i bezdusnością, co jest spójne z wynikami wcześniejszych badań, w których zaobserwowano brak związków (rozhamowanie) lub słabe ujemne związki (bezdusność) z ekstrawersją w PMO (Poy i in., 2014; Stanley i in., 2013).

Zgodnie z oczekiwaniami, ujemne korelacje łączyły ugodowość i większość jej komponentów z bezdusnością, rozhamowaniem i psychopatią. W koncepcji triarchicznej rozhamowanie znajduje wyraz w antagonizmie przejawianym w kontaktach społecznych, sprawiając, że wymiar ten w sferze relacji interpersonalnych lokuje się w obszarze wysoka dominacja – niska afiliacja. Natomiast bezdusności towarzyszą egocentryzm, skłonność do chowania urazy, niewrażliwość i nieufność (Patrick, 2010a; Patrick i in., 2012). Również w przypadku zuchwałości uzyskano spójny z teorią wzorzec korelacji: słaby dodatni związek z przebaczeniem i cierpliwością, słaby ujemny z łagodnością oraz brak związku z ogólnym wskaźnikiem ugodowości.

Dla skali sumienności (roztropność, organizacja, pilność i perfekcjonizm) odnotowano ujemne korelacje z wymiarem rozhamowania, a także słabsze z bezdusnością i psychopatią. Zależności te odzwierciedlają nieodpowiedzialność, trudności z regulacją zachowania i deficyty w samo-

kontroli towarzyszące rozhamowaniu, a także (w mniejszym stopniu) bezdusności (Patrick, 2013; Poy i in., 2014). Uzyskano również spodziewany słaby dodatni związek sumienności (i jej dwóch składowych: roztropności i pilności) z zuchwałością (Poy i in., 2014; Stanley i in., 2013), co dodatkowo potwierdza zgodność terminu zuchwałość z koncepcją psychopaty, który odniósł sukces (por. Hall, Benning, 2006; Mullins-Sweat i in., 2010; Stevens, Deuling, Armenakis, 2011).

Wymiar otwartości, podobnie jak w poprzednich badaniach (Poy i in., 2014; Stanley i in., 2013), korelował ujemnie z bezdusnością oraz słabo i ujemnie z rozhamowaniem. Także dodatnie korelacje otwartości (dociekliwość, kreatywność, niekonwencjonalność) z zuchwałością są oczekiwane i zbieżne z konceptualizacją zuchwałości jako nieustraszonej dominacji. Dodatkowa opisywana przez HEXACO cecha – altruizm – korelowała silnie ujemnie z bezdusnością i – zdecydowanie słabiej – z rozhamowaniem, lecz nie wykazywała związku z zuchwałością, uwidaczniając w ten sposób kolejną różnicę między trzema składowymi psychopatii.

Narcyzm i makiawelizm. Psychopatia w grupach nieklinicznych jest często badana jako element tzw. *ciemnej triady* – wraz z makiawelizmem i narcyzmem (Paulhus, Williams, 2002). Miary trzech konstruktów *ciemnej triady* korelują w sposób umiarkowany, niezależnie od tego, jaką miarę psychopatii zastosowano (por. Furnham i in., 2013). W referowanym badaniu psychopatia i wszystkie jej składowe okazały się skorelowane z makiawelizmem i narcyzmem (tabela 7). W przypadku makiawelizmu najsilniejszy jest związek z bezdusnością a najslabszy z zuchwałością. Narcyzm koreluje silnie z zuchwałością, umiarkowanie ze wskaźnikami ogólnymi psychopatii oraz słabo z bezdusnością i rozhamowaniem. Podobny wzór korelacji dotyczy podskal skali narcyzmu, z wyjątkiem samowystarczalności, która nie koreluje z bezdusnością i rozhamowaniem. Wzór otrzymanych korelacji jest zgodny z oczekiwaniami – potwierdza zarówno związki łączące psychopatię mierzoną TriPM z pozostałymi cechami *ciemnej triady*, jak i tezę o specyfice zuchwałości jako potencjalnie adaptacyjnego wymiaru psychopatii. Zuchwałość wykazuje bowiem wyraźnie słabszy związek z manipulacyjnością i zdecydowanie silniejszy z narcyzmem, szczególnie ze skalami przywództwa i samowystarczalności, które opisują osoby aktywne, przekonane o własnych zdolnościach przywódczych, z poczuciem niezależności i wysokich kompetencji. Wysokie wyniki na skalach przywództwa i samowystarczalności współwystępują zwykle ze stabilną, wysoką samooceną, pewnością siebie w kontaktach społecznych oraz stosowaniem strategii zaradczych skoncentrowanych

na problemie (Bazińska, Drat-Ruszczak, 2000). Podobne wyniki – silną korelację zuchwałości z narcyzmem oraz bezduszości z makiawelizmem – otrzymali Sellbom i Phillips (2013).

Analiza regresji. W charakterze podsumowania wyżej opisanych związków zachodzących między parami zmiennych przeprowadzono analizę regresji wielokrotnej metodą krokową dla wymiarów psychopatii jako zmiennych objaśnianych, ze wskaźnikami cech osobowościowych i temperamentalnych (empatia, agresja, lęk-cecha, impulsywność, czynniki HEXACO) w charakterze predyktorów. W przypadku rozhamowania, $F(4, 293) = 118,055$; $p < 0,001$, model wyjaśniał 61% wariancji tej zmiennej, a jej istotnymi predyktorami były: impulsywność ($\beta = 0,32$), uczciwość ($\beta = -0,25$), agresja ($\beta = 0,26$) i sumienność ($\beta = -0,20$). Dla zuchwałości, $F(5, 292) = 162,124$; $p < 0,001$, model wyjaśniał 75% wariancji. Istotnymi predyktorami zuchwałości były: ekstrawersja ($\beta = 0,50$), emocjonalność ($\beta = -0,38$), lęk-cecha ($\beta = -0,19$), ugodowość ($\beta = -0,16$) i otwartość ($\beta = 0,13$). Z kolei w przypadku bezduszości, $F(6, 291) = 104,957$; $p < 0,001$, zestaw cech wyjaśniał 68% wariancji zmiennej, a jej istotnymi predyktorami były: empatia ($\beta = -0,51$), emocjonalność ($\beta = -0,21$), uczciwość ($\beta = -0,17$), agresja ($\beta = 0,16$), ekstrawersja ($\beta = -0,16$) i otwartość ($\beta = -0,16$). Wyniki powyższej analizy potwierdzają tezę o specyfice poszczególnych składowych psychopatii w ujęciu triarchicznym.

PODSUMOWANIE

Zaprezentowana wyżej analiza związków między skalą TriPM-41 a szeregiem zmiennych (opisujących temperament, osobowość i zachowanie) pozwala wnioskować o ich zgodności z oczekiwaniami, których źródłem była triarchiczna koncepcja psychopatii oraz wcześniejsze badania. Uzyskany wzorec korelacji TriPM-41 z kwestionariuszami służącymi do pomiaru podobnych oraz odmiennych konstruktów okazał się bardzo podobny do rezultatów uzyskanych podczas wcześniejszych badań walidacyjnych narzędzia (Driscoll i in., 2013, Hall i in., 2014, Stanley i in., 2012), stanowiąc potwierdzenie dla trójczynnikowej struktury skali.

Opisana w tym artykule adaptacja narzędzia do badania psychopatii w ujęciu triarchicznym została przeprowadzona na grupach pochodzących z populacji ogólnej. Polska wersja skali może więc być polecana wyłącznie do badań grup nieklinicznych i niepenitencjarnych, dla oszacowania poziomu psychopatii i jej trzech składowych (rozhamowania, zuchwałości i bezduszości), wyłącznie w celach naukowych. Skala ta powinna zaspokoić zapotrzebowanie badaczy na narzędzie stosunkowo krótkie i łatwe

w stosowaniu, a przy tym umożliwiające głębszą analizę zjawiska psychopatii subklinicznej w jej różnorodnych przejawach: wysoce destrukcyjnych i społecznie niepożądanych, lecz także tych potencjalnie bardziej adaptacyjnych i mniej zagrażających. Badacze chcący mierzyć cechy *ciemnej triady* mogą wykorzystać TriPM-41 do pomiaru psychopatii, razem z popularnymi miarami makiawelizmu i narcyzmu. Dla zastosowań naukowych w grupach klinicznych i penitencjarnych użycie pełnej wersji narzędzia (TriPM-58) jest lepszym rozwiązaniem ze względu na to, że pełna skala TriPM obejmuje dodatkowo twierdzenia odnoszące się do ważnych aspektów psychopatii klinicznej (dążenia do ryzyka – dla zuchwałości oraz szukania ekscytacji w destrukcyjnym, okrutnym i ryzykownym działaniu – dla bezduszości).

LITERATURA CYTOWANA

- Acheson, S. K. (2005). Review of the Hare Psychopathy Checklist-Revised, 2nd Edition. W: R. A. Spies, B. S. Plake (red.), *The sixteenth mental measurements yearbook* (s. 429–431). Lincoln, NE: Buros Institute of Mental Measurements.
- Ali, F., Chamorro-Premuzic, T. (2010). Investigating Theory of Mind deficits in nonclinical psychopathy and Machiavellianism. *Personality and Individual Differences*, 49 (3), 169–174, doi: 10.1016/j.paid.2010.03.027.
- Anderson, J. L., Sellbom, M., Wygant, D. B., Salekin, R. T., Krueger, R. F. (2014). Examining the associations between DSM-5 section III Antisocial Personality Disorder traits and psychopathy in community and university samples, *Journal of Personality Disorders*, 28, doi: 10.1521/pedi_2014_28_134.
- Ashton, M., Lee, K. (2009). An investigations of personality types within the HEXACO personality framework. *Journal of Individual Differences*, 30, 181–187.
- Babiak, P. (2007). From darkness into light: Psychopathy in industrial and organizational psychology. W: H. Hervé, J. C. Yuille (red.), *The psychopath: Theory, research, and practice* (s. 411–428). Mahwah: Lawrence Erlbaum Associates.
- Babiak, P., Hare, R. D. (2009). *Wężę w garniturach. Gdy psychopaci idą do pracy*, tłum. J. Groth. Poznań: Wydawnictwo Jeżeli P To Q.
- Bazińska, R., Drat-Ruszczak, K. (2000). Struktura narcyzmu w polskiej adaptacji kwestionariusza NPI Ruskina i Halla. *Czasopismo Psychologiczne*, 6 (3–4), 171–188.
- Beszlej, J. A., Grzesiak, M., Szechiński, M. (2008). Skala impulsywności Barratta (The Barratt Impulsivity Scale). *Postępy Psychiatrii i Neurologii*, 17 (1), 61–64.
- Blagov, P. S., Patrick, C. J., Lilienfeld, S. O., Powers, A. D., Phifer, i in. (2011). Personality constellations in incarcerated psychopathic men. *Personality Disorders*, 2 (4), 293–315, doi: 10.1037/a0023908.
- Blair, R. (2005). Responding to the emotions of others: Dissociating forms of empathy through the study of typical and psychiatric populations. *Consciousness and Cognition*, 14 (4), 698–718, doi: 10.1016/j.concog.2005.06.004.

- Buss, A., Perry, M. (1992): The Aggression Questionnaire. *Journal of Personality and Social Psychology*, 6, 452–459.
- Cale, E. M., Lilienfeld, S. O. (2002). Sex differences in psychopathy and antisocial personality disorder: A review and integration. *Clinical Psychology Review*, 22 (8), 1179–1207, doi: [http://dx.doi.org/10.1016/S0272-7358\(01\)00125-8](http://dx.doi.org/10.1016/S0272-7358(01)00125-8).
- Christie, R., Geis, F. (1970). *Studies in Machiavellianism*. New York: Academic Press.
- Cooke, D. J., Michie, C. (2001). Refining the construct of psychopathy: Towards a hierarchical model. *Psychological Assessment*, 13 (2), 171–188, doi: 10.1037/111040-3590.13.2.171.
- Copestake, S., Gray, N. S., Snowden, R. J. (2011). A comparison of a self-report measure of psychopathy with the Psychopathy Checklist–Revised in a UK sample of offenders. *Journal of Forensic Psychiatry and Psychology*, 22, 169–182, doi: 10.1080/14789949.2010.545134.
- Craig, R. L., Gray, N. S., Snowden, R. J. (2013). Recalled parental bonding, current attachment, and the triarchic conceptualisation of psychopathy. *Personality and Individual Differences*, 55, 345–350, doi: 10.1016/j.paid.2013.03.012.
- Drislane, L. E., Patrick, C. J., Arsal, G. (2013). Claryfing the content coverage of differing psychopathy inventories through reference to the Triarchic Psychopathy Measure. *Psychological Assessment*, 26 (2), 350–362, doi: 10.1037/a0035152.
- Drislane, L. E., Patrick, C. J., Sourander, A., Sillanmäki, L., Aggen i in. (2014). Distinct variants of extreme psychopathic individuals in society at large: Evidence from a population-based sample. *Personality Disorders: Theory, Research, and Treatment*, 5 (2), 154–163, doi: 10.1037/per0000060.
- Edens, J. F., Marcus, D. K., Lilienfeld, S. O., Poythress, N. G., Jr. (2006). Psychopathic, not psychopath: Taxometric evidence for the dimensional structure of psychopathy. *Journal of Abnormal Psychology*, 115, 131–144, doi: 10.1037/0021-843X.115.1.131.
- Field, A. P. (2005). *Discovering statistics with SPSS*. London: Sage.
- Forero, C. G., Maydeu-Olivares, A., Gallardo-Pujol, D. (2009). Factor analysis with ordinal indicators: A Monte Carlo study comparing DWLS and ULS estimation. *Structural Equation Modeling*, 16 (4), 625–641, doi: 10.1080/10705510903203573.
- Fowles, D. C., Dindo, L. (2006). A dual-deficit model of psychopathy. W: C. J. Patrick (red.), *Handbook of psychopathy* (s. 14–34). New York: The Guilford Press.
- Furnham, A., Richards, S. C., Paulhus, D. L. (2013). The dark triad of personality: A ten year review. *Social and Personality Psychology Compass*, 7 (3), 199–216, doi: 10.1111/spc3.12018.
- Groth, J. (2011). *Oblicza psychopatii. Obraz kliniczny i kategorie diagnostyczne*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.
- Groth, J., Cierpiakowska, L. (2012). Pięciodzienne model osobowości a profile psychopatii w grupie nieprzestępczej. *Czasopismo Psychologiczne*, 18 (1), 105–116.
- Hall, J. R. (2009). *Interview assessment of boldness: Construct validity and empirical links to psychopathy and fearlessness*. Pobrane z: http://conservancy.umn.edu/bitstream/54181/1/Hall_umn_0130E_10612.pdf (06.2013).
- Hall, J. R., Benning, S. D. (2006). The “successful” psychopath. Adaptive and subclinical manifestations of psychopathy in the general population. W: C. J. Patrick (red.), *Handbook of psychopathy* (s. 459–480). New York: The Guilford Press.
- Hall, J. R., Drislane, L. E., Patrick, C. J., Morano, M., Lilienfeld, S. O., Poythress, N. G. (2014). Development and validation of triarchic construct scales from the psychopathic personality inventory. *Psychological Assessment*, 26 (2), 447–461, doi: 10.1037/a0035665.
- Hamburger, M. E., Lilienfeld, S. O., Hogben, M. (1996). Psychopathy, gender, and gender roles: Implications for antisocial and histrionic personality disorders. *Journal of Personality Disorders*, 10 (1), 41–55.
- Hamilton, C. M., Strader, L. C., Pratt, J. G., Maiese, D., Hendershot, T., Kwok, R. K. i in. (2011). The PhenX Toolkit: Get the most from your measures. *American Journal of Epidemiology*, 174 (3), 253–260, doi: 10.1093/aje/kwr193.
- Hare, R. D. (1980). A research scale for the assessment of psychopathy in criminal populations. *Personality and Individual Differences*, 1, 111–119, doi: 10.1016/0191-8869(80)90028-8.
- Hare, R. D. (2006). *Psychopaci są wśród nas*, tłum. A. Skucińska. Kraków: Wydawnictwo Znak.
- Hare, R. D., Harpur, T. J., Hakstian, A. R., Forth, A. E., Hart, S. D., Newman, J. P. (1990). The revised Psychopathy Checklist: Reliability and factor structure. *Psychological Assessment: A Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 2 (3), 338–341, doi: 10.1037/1040-3590.2.3.338.
- Hare, R. D., Neumann, C. S. (2006). The PCL-R assessment of psychopathy: Development, structural properties, and new directions. W: C. J. Patrick (red.), *Handbook of psychopathy* (s. 58–88). New York: The Guilford Press.
- Hare, R. D., Neumann, C. S. (2008). Psychopathy as a clinical and empirical construct. *Annual Review of Clinical Psychology*, 4, 217–246, doi: 10.1146/annurev.clinpsy.3.022806.091452.
- Hooper, D., Coughlan, J., Mullen, M. R. (2008). Structural equation modelling: Guidelines for determining model fit. *Electronic Journal of Business Research Methods*, 6 (1), 53–60.
- Jakubik, A. (1999). *Zaburzenia osobowości*. Warszawa: Wydawnictwo Lekarskie PZWL.
- Jöreskog, K. G. (2005). *Structural equation modeling with ordinal variables using LISREL*. Technical report, Scientific Software International, Inc., Lincolnwood, IL.
- Kaźmierczak, M., Plopa, M., Retowski, S. (2007). Skala Wrażliwości Empatycznej. *Przegląd Psychologiczny*, 50 (1), 9–24.
- Krueger, R. F., Markon, K. E., Patrick, C. J., Benning, S. D., Kramer, M. D. (2007). Linking antisocial behavior, substance use, and personality: An integrative quantitative model of the adult externalizing spectrum. *Journal of Abnormal Psychology*, 116 (4), 645–666, doi: 10.1037/0021-843X.116.4.645.
- LeBreton, J. M., Binning, J. F., Adorno, A. J. (2006). Subclinical psychopaths. W: J. C. Thomas, D. Segal (red.), *Comprehensive handbook of personality and psychopathology* (vol. 1: Personality and everyday functioning, s. 388–411). New York: John Wiley and Sons, Inc.
- Lee, K., Ashton M. (2005). Psychopathy, Machiavellianism and narcissism in the Five-factor model and the HEXACO model of personality structure. *Personality and Individual Differences*, 38, 1571–1582, doi: 10.1016/j.paid.2004.09.016.

- Levenson, M. R., Kiehl, K. A., Fitzpatrick, C. (1995). Assessing psychopathic attributes in a noninstitutionalized population. *Journal of Personality and Social Psychology*, 68, 151–158.
- Lilienfeld, S. O., Andrews, B. P. (1996). Development and preliminary validation of a self-report measure of psychopathic personality traits in noncriminal populations. *Journal of Personality Assessment*, 66, 488–524, doi: 10.1207/s15327752jpa6603_3.
- Lilienfeld, S. O., Fowler, K. A. (2006). The self-report assessment of psychopathy: Problems, pitfalls, and promises. W: C. J. Patrick (red.), *Handbook of psychopathy* (s. 107–132). New York: The Guilford Press.
- Lykken, D. (2006). Psychopathic personality. The scope of the problem. W: C. J. Patrick (red.), *Handbook of psychopathy* (s. 3–13). New York: The Guilford Press.
- Lynam, D. R. (2002). Psychopathy from the perspective of the Five-factor model of personality. W: P. T. Costa, T. A. Widiger (red.), *Personality disorders from the perspective of the Five-factor model* (s. 325–348). Waszyngton: American Psychological Association.
- Lynam, D. R., Vachon, D. D. (2012). Antisocial personality disorder in DSM-5: Missteps and missed opportunities. *Personality Disorders*, 3 (4), 483–495, doi: 10.1037/per0000006.
- Marion, B. E., Sellbom, M., Salekin, R. T., Toomey, J. A., Kucharski, L. T., Duncan, S. (2013). An examination of the association between psychopathy and dissimulation using the MMPI-2-RF validity scales. *Law and Human Behavior*, 37, 219–230, doi: 10.1037/lhb0000008.
- Miller, J. D., Jones, S., Lynam, D. R. (2011). Psychopathic traits from the perspective of self and informant reports: Is there evidence for a lack of insight? *Journal of Abnormal Psychology*, 120, 758–764, doi: 10.1037/a0022477.
- Miller, J. D., Lynam, D. R. (2012). An examination of the Psychopathic Personality Inventory's nomological network: A meta-analytic review. *Personality Disorders: Theory, Research, and Treatment*, 3 (3), 305–326, doi: 10.1037/a0024567.
- Miller, J. D., Lynam, D. R., Widiger, T. A., Leukefeld, C. (2001). Personality disorders as extreme variants of common personality dimensions: Can the Five-factor model adequately represent psychopathy? *Journal of Personality*, 69, 253–276, doi: 10.1111/1467-6494.00144.
- Millon, T., Simonsen, E., Birket-Smith, M. (1998/2003). Historical conceptions of psychopathy in the United States and Europe. W: T. Millon, E. Simonsen, M. Birket-Smith, R. D. Davis (red.), *Psychopathy: Antisocial, criminal, and violent behavior* (s. 3–31). New York: The Guilford Press.
- Mullins-Nelson, J., Salekin, E., Leistico, A. M. (2006). Psychopathy, empathy, and perspective-taking ability in a community sample: Implications for the successful psychopathy concept. *International Journal of Forensic Mental Health*, 5 (2), 133–149, doi: 10.1080/14999013.2006.10471238.
- Mullins-Sweatt, S., Glover, N., Derefinko, K., Miller, J., Widiger, T. (2010). The search for the successful psychopath. *Journal of Research in Personality*, 44 (4), 554–558, doi: 10.1016/j.jrp.2010.05.010.
- Neal, T. M., Sellbom, M. (2012). Examining the factor structure of the hare self-report psychopathy scale. *Journal of Personality Assessment*, 94 (3), 244–253, doi: 10.1080/00223891.2011.648294.
- Neumann, C. S., Hare, R. D., Johnsson, P. T. (2013). The Psychopathy Checklist Revised (PCL-R), low anxiety, and fearlessness: A structural equation modeling analysis. *Personality Disorders: Theory, Research, and Treatment*, 4 (2), 127–137, doi: 10.1037/a0027886.
- Nickerson, S. D. (2014). Brain abnormalities in psychopaths: A meta-analysis. *North American Journal of Psychology*, 16 (1), 63–78.
- Pastwa-Wojciechowska, B. (2007). Psychopatia a antyspołeczne i dyssocjalne zaburzenia osobowości. W: J. Stanik (red.), *Psychospołeczne uwarunkowania i mechanizmy kryminogenezy a zachowania paraprzestępcze i przestępcze* (s. 208–220). Warszawa: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej TWP.
- Pastwa-Wojciechowska, B. (2013). *Psychopaci. Sprawcy przestępstw seksualnych*. Gdańsk: Wydawnictwo Harmonia.
- Patton, J. H., Stanford, M. S., Barratt, E. S. (1995). Factor structure of the Barratt impulsiveness scale. *Journal of Clinical Psychology*, 51 (6), 768–774.
- Patrick, C. J. (2010a). Conceptualizing the psychopathic personality: Disinhibited, bold, ...or just plain mean? W: R. T. Salekin, D. R. Lynam (red.), *Handbook of child and adolescent psychopathy* (s. 15–48). New York: The Guilford Press.
- Patrick, C. J. (2010b). *Operationalizing the triarchic conceptualization of psychopathy: Preliminary description of brief scales for assessment of boldness, meanness, and disinhibition*. Unpublished manual, Department of Psychology, Florida State University, Tallahassee. Pobrane z: https://www.phenxtoolkit.org/toolkit_content/supplemental_info/psychiatric/measures/Triarchic_Psychopathy_Measure_Manual.pdf (11.2012).
- Patrick, C. J. (2013). Conceptualizing psychopathy: criminal and noncriminal variants. W: J. B. Helfgott (red.), *Criminal psychology* (t. 2, s. 277–310). Westport: Praeger Publishers.
- Patrick, C. J., Drislane, L. E., Strickland, C. (2012). Conceptualizing psychopathy in triarchic terms: Implications for treatment. *International Journal of Forensic Mental Health*, 11 (4), 253–266, doi: 10.1080/14999013.2012.746761.
- Patrick, C. J., Fowles, D. C., Krueger, R. F. (2009). Triarchic conceptualization of psychopathy: Developmental origins of disinhibition, boldness and meanness. *Development and Psychopathology*, 21, 913–938, doi: 10.1017/S0954579409000492.
- Patrick, C. J., Kramer, M. D., Krueger, R. F., Markon, K. E. (2013). Optimizing efficiency of psychopathology assessment through quantitative modeling: Development of a brief form of the Externalizing Spectrum Inventory. *Psychological Assessment*, 25 (4), 1332–1348, doi: 10.1037/a0034864.
- Patterson, C. M., Newman, J. P. (1993). Reflectivity and learning from aversive events: Toward a psychological mechanism for the syndromes of disinhibition. *Psychological Review*, 100 (4), 716–736.
- Paulhus, D. L., Williams, K. M. (2002). The Dark Triad of personality: Narcissism, Machiavellianism, and psychopathy. *Journal of Research in Personality*, 36, 556–563, doi: 10.1016/S0092-6566(02)00505-6.

- Pilch, I. (2008). *Osobowość makiawelisty i jego relacje z ludźmi*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.
- Pilch, I. (2013). Makiawelizm a psychopatia. *Chowanna*, 56 (1), 219–234.
- Pospiszyl, K. (2000). *Psychopatia*. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie Żak.
- Poy, R., Segarra, P., Esteller, A., Lopez, R., Molto, J. (2014). FFM Description of the triarchic conceptualization of psychopathy in men and women. *Psychological Assessment*, 26 (1), 69–76, doi: 10.1037/a0034642.
- Poythress, N. G., Lilienfeld, S. O., Skeem, J. L., Douglas, K. S., Edens, J. F. i in. (2010). Using the PCL-R to help estimate the validity of two self-report measures of psychopathy with offenders. *Assessment*, 17, 206–219, doi: 10.1177/10731911109351715.
- Raskin, R. N., Hall, C. S. (1979). A narcissistic personality inventory. *Psychological Reports*, 45, 590.
- Roose, A., Bijttebier, P., Claes, L., Lilienfeld, S. O. (2011). Psychopathic traits in adolescence: Associations with the revised Reinforcement Sensitivity Theory systems. *Personality and Individual Differences*, 50, 201–205, doi:10.1016/j.paid.2010.09.028.
- Ross, S. R., Benning, S. D., Patrick, C. J., Thompson, A., Thurston, A. (2009). Factors of the Psychopathic Personality Inventory: Criterion-related validity and relationship to the BIS/BAS and Five-Factor models of personality. *Assessment*, 16, 71–87, doi: 10.1177/1073191108322207.
- Rutherford, M. J., Alterman, A. I., Cacciola, J. S., McKay, J. R. (1998). Gender differences in the relationship of Antisocial Personality Disorder criteria to Psychopathy Checklist-Revised scores. *Journal of Personality Disorders*, 12, 69–76.
- Sellbom, M. (2011). Elaborating on the construct validity of the Levenson Self-Report Psychopathy Scale in incarcerated and non-incarcerated samples. *Law and Human Behavior*, 35, 440–451, doi: 10.1007/s10979-010-9249-x
- Sellbom, M., Ben-Porath, Y. S., Patrick, C. J., Wygant, D. B., Gartland, D. M., Stafford, K. P. (2012). Development and construct validation of MMPI–2–RF measures assessing global psychopathy, fearless-dominance, and impulsive-antisociality. *Personality Disorders*, 3, 17–38, doi: 10.1037/a0023888.
- Sellbom, M., Phillips, T. R. (2013). An examination of the triarchic conceptualization of psychopathy in incarcerated and nonincarcerated samples. *Journal of Abnormal Psychology*, 122 (1), 208–214, doi: 10.1037/a0029306.
- Siekierka, I. (2005). *Kwestionariusz Agresji A. Bussa i M. Perry'ego*. Pobrane z: http://www.trening-zastepowania-agresji.com/_kosz/kwestionariusz_agresji_is-1.pdf (06.2013).
- Skeem, J. L., Cooke, D. J. (2010). Is criminal behavior a central component of psychopathy? Conceptual directions for resolving the debate. *Psychological Assessment*, 22, 433–445, doi: 10.1037/a0008512.
- Smith, S. F., Lilienfeld, S. O. (2013). Psychopathy in the workplace: The knowns and unknowns. *Aggression and Violent Behavior*, 18, 204–218, doi: 10.1016/j.avb.2012.11.007.
- Sosnowski, T., Wrześniewski, K. (1983). Polska adaptacja Inwentarza STAI do badania stanu i cechy lęku. *Przegląd Psychologiczny*, 26, 393–411.
- Stanley, J. H., Wygant, D. B., Sellbom, M. (2013). Elaborating on the construct validity of the Triarchic Psychopathy Measure in a criminal offender sample. *Journal of Personality Assessment*, 95 (4), 343–350, doi: 10.1080/00223891.2012.735302.
- Stevens, G. W., Deuling, J. K., Armenakis, A. A. (2011). Successful psychopaths: Are they unethical decision-makers and why? *Journal of Business Ethics*, 105, 139–149, doi: 10.1007/s10551-011-0963-1.
- Strickland, C. M., Drislane, L. E., Lucy, M., Krueger, R. F., Patrick, C. J. (2013). Characterizing psychopathy using DSM-5 personality traits. *Assessment*, 20 (3), 327–338, doi: 10.1177/1073191113486691.
- Szarota, P., Ashton, M. C., Lee, K. (2007). Taxonomy and structure of the Polish personality lexicon. *European Journal of Personality*, 21 (6), 823–852, doi: 10.1002/per.635.
- Venables, N. C., Patrick, C. J. (2012). Validity of the Externalizing Spectrum Inventory in a criminal offender sample: Relations with disinhibitory psychopathology, personality, and psychopathic features. *Psychological Assessment*, 24 (1), 88–100, doi: 10.1037/a0024703.
- White, B. A. (2014). Who cares when nobody is watching? Psychopathic traits and empathy in prosocial behaviors. *Personality and Individual Differences*, 56, 116–121, doi: <http://dx.doi.org/10.1016/j.paid.2013.08.033>.
- Williams, K. M., McAndrew, A., Learn, T., Harms, P., Paulhus, D. L. (2001). *Dark personalities: Anti-social behavior and entertainment preferences*. Pobrane z: <http://www.midss.org/content/comprehensive-misconduct-inventory-cmi-%E2%80%9350> (06.2013).
- Williams, K. M., Paulhus, D. L., Hare, R. D. (2007). Capturing the four facet structure of psychopathy in college students via self-report. *Journal of Personality Assessment*, 88 (2), 205–219, doi: 10.1080/00223890701268074.
- Yang, Y., Raine, A. (2009). Prefrontal structural and functional brain imaging findings in antisocial, violent, and psychopathic individuals: A meta-analysis. *Psychiatry Research*, 174 (2), 81–88, doi: 10.1016/j.psychres.2009.03.012.

The Polish adaptation of the TriPM scale measuring psychopathy

Irena Pilch, Elżbieta Sanecka, Magdalena Hyla, Karina Atlas

Department of Psychology, University of Silesia in Katowice

ABSTRACT

The paper presents the Polish adaptation of the *Triarchic Psychopathy Measure* (TriPM; Patrick, 2010b). The TriPM is a self-report instrument for assessing the three distinct but interrelated components of psychopathy: boldness, meanness and disinhibition (Patrick, Fowles, Krueger, 2009). Boldness is described as a tendency for social dominance, which is accompanied by low anxiety and emotional resiliency. Meanness is a phenotypic manifestation of the lack of empathy, callousness, exploitativeness, cruelty and thrill seeking. Disinhibition is related to impulsiveness, irresponsibility and hostility. More than 1600 participants from the Polish general population, aged 17–78 years, took part in the validation study. The analysis confirmed the three-factor structure of the TriPM, but some items had to be removed. The final version of the instrument – TriPM-41 – has good reliability and its subscales correlated as expected with other variables. Therefore, the scale can be considered a useful tool for measuring psychopathy and its facets in non-clinical and non-institutional groups.

Keywords: *psychopathy, Triarchic Psychopathy Measure, TriPM, boldness, meanness, disinhibition*

Złożono tekst: 29.06.2014

Złożono poprawiony tekst: 10.01.2015

Zaakceptowano do druku: 16.04.2015